

מדינת ישראל
המשרד לקליטת העלייה

מאירס-ג'וניט-מכון ברוקדייל
המרכז לחקר קליטת עלייה

**פעילות המשרד לקליטת העלייה
בעבור האוכלוסייה האתיופית:
הדגשים לעומת המגמות בקהילה,
בחינת המידע הקיים
על אפקטיביות התכניות
והתוויית קווים להמשך פיתוחו
דוח מסכם**

ג'ק חביב ♦ חני הלבן-אילת ♦ אדר שץ

הדוח הוכן במסגרת בדיקה שעורך המשרד לקליטת העלייה
על מצב האוכלוסייה האתיופית ועל אופן קליטתה בארץ

דוח מספר 1
דמ-536-10

**פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור
האוכלוסייה האתיופית: הדגשים לעומת המגמות בקהילה,
בחינת המידע הקיים על אפקטיביות התכניות והתוויית
קווים להמשך פיתוחו – דוח מסכם
(דוח מספר 1)**

ג'ק חביב חני הלבן-אילת אדר שץ

הדוח הוכן במסגרת בדיקה שעורך המשרד לקליטת העלייה
על מצב האוכלוסייה האתיופית ועל אופן קליטתה בארץ

עריכת לשון: מטי מויאל
תרגום לאנגלית (תמצית מחקר והודעת פרסום): אוולין איבל
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל
ת"ד 3886
ירושלים 91037
טלפון : 02-6557400
פקס : 02-5612391

כתובת באינטרנט : www.jdc.org.il/brookdale

פרסומים נוספים של מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל בנושא זה

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010. מעקב אחרי אינדיקטורים מרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ברמה הארצית (דוח מספר 2). דמ-10-560.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'. 2010. פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית: מעקב אחר תכניות המשרד ומידת האפקטיביות שלהן (דוח מספר 3). דמ-10-558. רק באתר המכון www.jdc.org.il/brookdale

כהן-נבות, מ'; ברוך-קוברסקי, ר'; לוי, ד'; וצ'סלב קונסטנטינוב. 2008. תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: סיוע לימודי ומרכזי הנוער (2005-2007) - מחקר הערכה: תמצית מחקר. תמ-08-28.

אגור, מ'; רוזנברג, ל. 2006. הערכת התכנית להכשרת מנהיגות מצטיינת בחינוך בקרב יוצאי אתיופיה. דמ-06-481.

קינג, י'; וולדה-צדיק, א'. 2006. דפוסי השתלבות בתעסוקה של עולים חדשים גילאי 22-64. דמ-06-486.

כהאן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ואזן-סיקרין, ל'; לוי, ד'. 2008. תכנית נוער עולה "מסיכון לסיכוי" – ממצאי מחקר ההערכה. דמ-08-515.

מנדלר, ד'; קינג, י'. 2008. מצב התעסוקה של העולים שנתיים עד שלוש שנים לאחר שהשתתפו במרכזי הכוונה לתעסוקה. דמ-08-522.

Baruj-Kovarsky, R.; Cohen-Navot, M. 2008. **The Ethiopian National Project: Youth Centers 2008 - Second Evaluation Report**. ES-29-08

להזמנת פרסומים ניתן לפנות למאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ת"ד 3886, ירושלים 91037, טל': 02-6557400, פקס: 02-5612391, דואר אלקטרוני: brook@jdc.org.il

תמצית מחקר

מדינת ישראל עושה מאמצים להעמקת הטיפול באוכלוסייה האתיופית ולביסוס התכנון והביצוע על-פי יעדים מוגדרים ובאמצעות מעקב אחר היישום והתוצאות. באחריות המשרד לקליטת העלייה מופעלים תכניות ופרויקטים רבים המיועדים לעולי אתיופיה, חלקם עוצבו במיוחד לצורכי אוכלוסייה זו ואחרים יועדו לכלל העולים. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל התבקש לסקור את תכניות המשרד בעבור האוכלוסייה האתיופית בשנת 2007.

ייחודו של מחקר זה הוא בבחינה המקיפה של תחום שלם בפעילות המשרד, על כל התכניות והעשייה בו. המחקר בוחן את כיווני הפעולה של המשרד לאור המגמות באוכלוסייה האתיופית ואת נושא המידע בראייה אינטגרטיבית של מערכות המידע המנהליות ושל המחקר שבוצע על יישום התכניות. הדוח בוחן את המידע הקיים על האפקטיביות של התכנית ומתווה קווים מנחים להמשך פיתוח המידע על התפוקות ועל התוצאות של התכניות.

על סמך הסקירה, ניתן לקבוע שעומד לרשות המשרד לקליטת העלייה מידע לא מבוטל על תוצאות התכניות לאוכלוסייה האתיופית ומידע רחב יותר על היקף הפעילות ותהליכי היישום. המידע על התוצאות מבוסס בעיקר על מחקרי הערכה חיצוניים, ורק במידה מועטה - על מערכות המידע המנהליות. הדיווח מהשדה למשרד אינו ממצה דיו את המידע הנאסף במערכות המנהליות. כמו כן, לא נעשים מאמצים מספיקים כדי לרכז את המידע המתקבל מהאגפים השונים לטובת הנהלת המשרד לצורך תכנון וקביעת מדיניות. בדוח מובאים 12 קווים מנחים להמשך פיתוח המידע ולשימוש מיטבי בו.

במסגרת סקירה זו נבחנו 26 תכניות שהמשרד לקליטת העלייה מפעיל בתחומי חיים שונים. נמצא כי תכניות המשרד מתמקדות בבעיות המרכזיות של העדה, וחשיבותן אף גוברת לאור המגמות בתוך העדה. בשנות התשעים נרשמה התקדמות משמעותית בתחומי החינוך והתעסוקה, אך משנות האלפיים ואילך נראית התייצבות, ואף נסיגה, ברוב התחומים.

הדוח מהווה בסיס בעבור קובעי המדיניות במשרד לקליטת העלייה לתכנון מושכל של פיתוח המידע הקיים במשרד, לטובת שיפור התכניות והקצאת המשאבים.

בנוסף לדוח זה, יוצאים לאור דוח המפרט בהרחבה את המגמות בתחומי חיים שונים בקרב יוצאי אתיופיה וסקירה מקיפה של כל התכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית.

דברי תודה

אנו מבקשים להודות לארז חלפון, מנכ"ל המשרד לקליטת העלייה, לרחל גינדין, מנהלת אגף תכנון ומחקר, ולכל מנהלי האגפים והשירותים במשרד.

תודה לעובדי מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, על העזרה באיסוף המידע על המגמות באוכלוסייה האתיופית: אברהם וולדה-צדיק, וצייסלב קונסטנטינוב, שמואל באר, פאולה כאהן-סטרבצ'ינסקי ורות ברוך.

תודה למטי מויאל על עריכת הדוח, לאוולין אבל על התרגום לאנגלית ולסלי קליינמן על ההפקה וההבאה לדפוס.

תוכן עניינים

1	מבוא	1
1	1.1 שלבי העבודה	1
1	1.2 מבנה הדוח	1
2	2. הדגשים של המשרד לקליטת העלייה לעומת המגמות בקרב האוכלוסייה האתיופית	2
2	2.1 התכניות המיועדות לאוכלוסייה האתיופית והדגשים העולים מתוכן	2
4	2.2 מצב האוכלוסייה האתיופית - אינדיקטורים ומגמות	4
11	2.3 הדגשים של המשרד לקליטת העלייה לעומת מצב האוכלוסייה האתיופית	11
15	3. המידע הקיים על האפקטיביות של התכניות	15
15	3.1 סיכום כללי של מקורות מידע על התכניות	15
	3.2 בחינת המידע הקיים במערכות המידע המנהליות ובמחקרי הערכה, ומידת ההתייחסות לתוצאות	16
23	4. קווים להמשך פיתוח המידע ולהעמקת השימוש בו	23
24	4.1 קביעת סדר עדיפות	24
24	4.2 המטרות של מערכות המידע	24
25	4.3 סוגים שונים של תוצאות	25
25	4.4 חיזוק תהליכי הדיון במידע על תוצאות	25
25	4.5 אסטרטגיה לפיתוח משולב של המחקר ושל מערכות המידע המנהליות	25
26	4.6 אפיקים לפיתוח המידע המנהלי	26
26	4.7 מקורות מידע לאומיים כמקור מידע נוסף	26
26	4.8 מדיניות מול שותפים והתקשרויות עם גורמים מתווכים וגורמי שדה	26
27	4.9 יצירת בנק מדדים	27
27	4.10 חיזוק התשתיות לאחסון ולעיבוד מידע של המשרד	27
27	4.11 ניצול הזדמנויות הטמונות בתכנית הבין-משרדית הרב-שנתית לעולי אתיופיה	27
28	4.12 סיכום	28
29	ביבליוגרפיה	29
35	נספחים	35
37	נספח א': התכניות הנסקרות במחקר	37
39	נספח ב': סיכום מקורות המידע של התכנית	39
42	נספח ג': מערכות המידע המנהליות	42
48	נספח ד': מחקרי הערכה	48
60	נספח ה': ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות מידע מנהליות	60

רשימת לוחות ותרשימים

- 3 לוח 1 : רשימת התכניות של המשרד לקליטת העלייה שנבחנו במסגרת המחקר, לפי תחומים ולפי הגורם האחראי
- 13 לוח 2 : תכניות המשרד לקליטת העלייה ועלותן, לפי קטגוריות רחבות, לעומת מגמות בקרב האוכלוסייה האתיופית
- 15 לוח 3 : סיכום מצב המידע
- 16 לוח 4 : המסגרת המושגית למיון המידע על התכניות השונות
- 17 תרשים 1 : שלבים בהפעלת מערכת מידע
- 19 לוח 5 : מידע על תוצאות בתכניות שלגביהן דווח על מערכת מידע מנהלית
- 23 לוח 6 : ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות
- 37 לוח א 1 : היקף המשתתפים והיקף התקציב של התכניות (שנת 2007)
- 39 לוח ב 1 : מקורות המידע הקיימים בתכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור יוצאי אתיופיה, שנבחנו במסגרת המחקר
- 60 לוח ה 1 : ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות

1. מבוא

מדינת ישראל מנסה להעמיק את הטיפול באוכלוסייה האתיופית ולבסס את התכנון והביצוע על קביעת יעדים ומעקב אחר היישום והתפוקות.

באחריות המשרד לקליטת העלייה נכללים תכניות ופרויקטים רבים המיועדים ליוצאי אתיופיה, חלקם הותאמו ישירות לצורכי אוכלוסייה זו וחלקם מיועדים לכלל העולים.

התבקשו על-ידי מנכ"ל המשרד לקליטת העלייה:

1. לבחון את הדגשים של המשרד לעומת המגמות בקהילה

2. לבחון את המידע הקיים על האפקטיביות של התכניות

3. להתוות קווים מנחים להמשך הפיתוח של המידע

הדוח מתייחס לתכניות שתוקצבו על-ידי המשרד בשנת 2007.

1.1 שלבי העבודה

איסוף המידע לצורך המחקר בוצע במספר שלבים:

1. איתור התכניות של המשרד. התכניות שאותרו חולקו לשמונה תחומים: (א) תכניות כלליות (כמו מוקדים); (ב) בריאות; (ג) תרבות; (ד) רווחה; (ה) חינוך; (ו) השכלה גבוהה; (ז) תעסוקה ויזמות; (ח) דיור

2. ראיונות עם מנהלי האגפים במשרד לקליטת העלייה.

3. הכנת שאלון למילוי עצמי של מנהלי/מפעילי התכניות (שאלון נפרד לכל תכנית שבאחריותם). השאלון כולל את תיאור התכנית, את מטרות התכנית, את תקופת ההפעלה, שותפים, מדדי יישום ותוצאה, שאלות לגבי קיום מערכות מידע מנהליות, מחקרים מיוחדים ועוד.

4. בחינת קיומן של מערכות מידע מנהליות בתכניות השונות ותרומתן האפשרית למדידת תוצאות.

5. איתור מחקרים שבוצעו על התכניות ובחינת הממצאים לגבי היישום ולגבי התוצאות.

6. ניתוח המידע לגבי כל תכנית מתוך השאלון, המידע המנהלי ודוחות המחקר עם דגש על תוצאות ותוצאות ביניים.

7. בחינת מידע סטטיסטי ארצי: ניתוח מגמות כלליות מתוך מקורות מידע שונים, כגון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס), ומתוך מערכות מידע של משרדי ממשלה שונים, כגון משרד החינוך (לגבי ציוני הבגרות). נעשה שימוש בנתונים המתפרסמים על-ידי הגורמים השונים ובעיבודים מיוחדים של נתונים שיש בידינו, אך טרם פורסמו.

8. הצעת קווים מנחים לאסטרטגיה של העמקת השימוש במידע ופיתוחו.

1.2 מבנה הדוח

הדוח מחולק לשלושה חלקים ראשיים ונספח:

1. בחלק הראשון (פרק 2) אנו מתייחסים לבחינת הדגשים של המשרד לעומת המגמות בקרב הקהילה. בחלק זה מוצגות התכניות של המשרד המיועדות לאוכלוסייה האתיופית. כמו כן, אנו

סוקרים את האינדיקטורים המרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ואת המגמות בקרבה. לבסוף, אנו מנתחים את הדגשים הנוכחיים של המשרד לפי תחומים, כפי שהם מתבטאים בתקציב לאור האינדיקטורים.

2. בחלק השני (פרק 3) אנו בוחנים את המידע הקיים על האפקטיביות של התכניות. בחלק זה אנו מציגים סיכום כללי של מקורות המידע על התכניות, בנוסף אנו מנתחים את המידע מבחינת מידת ההתייחסות לתוצאות, כאשר אנו מבחינים בין המערכות המנהליות לדוחות המחקר תוך בחינה אינטגרטיבית של שני מקורות המידע.

3. החלק השלישי (פרק 4) מתווה קווים מנחים להמשך הפיתוח של המידע בעתיד ולהעמקת השימוש בו.

4. החלק הרביעי כולל סדרת נספחים לסעיפי הדוח השונים:

א. בנספח א' מפורטות התכניות והפרויקטים הנסקרים - לכל תכנית מצוין האם התקבל שאלון מלא ממנהל התכנית, היקף המשתתפים של התכנית, התקציב של התכנית וחלקו של המשרד לקליטת העלייה בתקציב זה.

ב. בנספח ב' מסוכמים מקורות המידע של התכניות.

ג. בנספחים ג' ו-ד' אנו מפרטים כל אחד ממקורות המידע המנהליים והמחקריים של כל אחד מהפרויקטים.

ד. בנספח ה' מוצגת תמונה מרוכזת של המידע על תוצאות מתוך המחקרים ומערכות המידע.

במסגרת הדוח הנוכחי אין אנו נוגעים במידת השימוש במידע ובדיון בו ברמת המשרד.

2. הדגשים של המשרד לקליטת העלייה לעומת המגמות בקרב האוכלוסייה האתיופית¹

בפרק זה ייבחנו הדגשים של המשרד לקליטת העלייה, לעומת המגמות בקרב האוכלוסייה האתיופית. בחלק זה מוצגות התכניות של המשרד המיועדות לאוכלוסייה האתיופית. כמו כן, אנו סוקרים את האינדיקטורים המרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ואת המגמות בקרבה. לבסוף, אנו מנתחים את הדגשים הנוכחיים של המשרד לפי תחומים, כפי שהם מתבטאים בתקציב לאור האינדיקטורים.

2.1 התכניות המיועדות לאוכלוסייה האתיופית והדגשים העולים מתוכן

בלוח 1 מוצגת התכניות הנסקרות במחקר והגורם האחראי עליהן במשרד לקליטת העלייה. כפי שניתן לראות, חילקנו את התכניות לשמונה קטגוריות-על, המייצגות תחומי התערבות שונים.

¹ בקרוב יצא לאור דוח המפרט בהרחבה את המגמות בקרב יוצאי אתיופיה בתחומי החיים השונים.

לוח 1: רשימת התכניות של המשרד לקליטת העלייה שנבחנו במסגרת המחקר, לפי תחומים ולפי הגורם האחראי*

תחום	התכנית	האחראי על התכנית	
1. כללי	1. מרכזי קליטה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
	2. מוקדים - מרכז מידע ברמת השכונה/יישוב	הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
	3. שיקום שכונות	אגף דיור	
2. בריאות	4. פעילות הסברה ארצית במרכזי הקליטה וביישובי הקבע בנושא איידס ומחלות זיהומיות	הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
	5. תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול להורים וילדים	אגף רווחה	
3. תרבות	6. בהלצ'ין - פרויקט לשימור, לתיעוד ולהפצת מורשת יהודי אתיופיה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
4. רווחה נוער	7. תל"מ - שילוב צעירים אחרי שירות צבאי/שירות לאומי בתנועה הקיבוצית	הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
	8. מסיכון לסיכוי - נוער עולה בסיכון	אגף רווחה	
	9. סיכויים - ליווי נוער עולה עובר חוק	אגף רווחה	
	10. תכניות יישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון - מח"ט (מוקד חברתי-טיפולי) נווה יעקב	אגף רווחה	
	11. מגדלור - מרכז נוער בשכונת ויצמן - הרצל בקריית מלאכי - איתור נוער במצוקה והנגשת השירותים	אגף רווחה	
	12. יזמים צעירים - תכנית לעידוד יזמות עסקית בקרב נוער	אגף רווחה	
	13. תכנית רב תרבותית עם החברה להגנת הטבע	אגף רווחה	
	14. הפוך על הפוך	אגף רווחה	
	15. מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה	אגף רווחה	
	16. מגזין ארצי המשודר במסגרת תכנית הטלוויזיה "דרך העיניים שלנו" להעלאת המודעות לבעיית האלימות במשפחה ומופק בחברת הפקה של בני העדה	הממונה על קליטת עולי אתיופיה ואגף רווחה	
	17. זינוק בעלייה	אגף לתפקידים מיוחדים	
	5. חינוך	18. אתגרים - הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה ובדיקת פרמטרים של מוכנות לכיתה א'	הממונה על קליטת עולי אתיופיה
		19. אופק לבגרות - הכנה לבגרות לכיתות י-י"ב	אגף לקליטה בקהילה
		20. פלא	אגף לקליטה בקהילה
		21. צל"ש - צורת למידה שונה	אגף לקליטה בקהילה
22. קייטנות קיץ ללימודים חווייתיים		אגף לקליטה בקהילה	
23. קדמא א' - לימודים עד 10 שנות לימוד		הממונה על קליטת עולי אתיופיה	
24. פרויקט לאומי ENP - פעילות בנושאים חינוך, קהילה ונוער (SPACE) - תגבור לימודי ומרכזי איתור וטיפול לנערים במצבי סיכון, עתידים)		הממונה על קליטת עולי אתיופיה ואגף רווחה	

תחום	התכנית	האחראי על התכנית
6. השכלה גבוהה	25. קדמא ב' - מכינה קדם אקדמית, או הכשרה מקצועית	מינהל הסטודנטים
	26. מכינה קדם אקדמית + קדם הנדסאים	מינהל הסטודנטים
	27. אקדמיה	מינהל הסטודנטים
7. תעסוקה ויזמות	28. אשת חיל - השמה וליווי בתעסוקה	אגף תעסוקה
	29. ייעוץ וליווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מקרב העדה - מט"י נתניה (מרכז טיפוח ויזמות)	אגף יזמות עסקית
	30. רשת - חממות תעסוקתיות	אגף תעסוקה
8. דיור	31. משכנתאות	אגף דיור

* מספרי התכניות ישמשו בניתוחים שיוצגו בהמשך הדוח

2.2 מצב האוכלוסייה האתיופית - אינדיקטורים ומגמות

בסעיף זה נציג תמצית של ניתוח מקיף של המגמות המסתמנות בקרב אוכלוסיית יוצאי אתיופיה בשנים האחרונות, בתחומי הרווחה, החינוך, התעסוקה, ההכנסה ואיכות החיים. התמצית מתבססת על דוח מפורט שהוכן במסגרת המחקר ומתפרסם בנפרד (חביב, הלבן-אילת ושך, 2010).

להלן הסימונים שנשתמש בהם בתמצית זו :

- ♦ שנת הלימודים, למשל תשס"ה או 2004-2005, תסומן כשנת 2005.
- ♦ ממוצע בין שתי שנים עוקבות יסומן כך : שנת 2004/05.
- ♦ טווח גילים או שנים (למשל גילאי 12-17) - משמעותו כל המספרים בטווח, כולל.

לפני שנציג את האינדיקטורים ואת המגמות עצמן, רצוי לציין מספר גורמים להתפתחות הכללית של החברה הישראלית, אשר השפיעו על המגמות :

- ♦ גידול בעוני ובאי-שוויון
- ♦ ירידה בשיעורי תעסוקה של בעלי השכלה נמוכה והחמרה בתנאים של שוק העבודה
- ♦ גידול בשיעור העובדים הזרים
- ♦ מגמות לא חיוביות במערכת החינוך
- ♦ שינויים במבנה המשק
- ♦ המשבר הכלכלי של שנות האלפיים
- ♦ הקיצוצים והצמצום בשירותי הרווחה וברשת הביטחון הכלכלי

2.2.1 מאפיינים דמוגרפיים

- ♦ **האוכלוסייה האתיופית צעירה.** בשנת 2007 חיו בישראל 115,919 יוצאי אתיופיה (עולים וילדי עולים). האוכלוסייה מתאפיינת בגיל חציוני צעיר יחסית לאוכלוסייה היהודית : 84% מתחת לגיל 44, וכ-47% מתחת לגיל 20 (עיבוד מיוחד לנתוני האוכלוסין של הלמ"ס).
- ♦ **שיעור ילידי הארץ מבין יוצאי אתיופיה נמצא במגמת עלייה.** אחוז ילידי הארץ עמד בשנת 2007 על 31%. בקרב גילאי 0-19, כ-60% הם ילידי הארץ.

2.2.2 תעסוקה

קיימים שלושה מִמדים לבחינת מצב התעסוקה: שיעור ההשתתפות בכוח העבודה (עובדים או מחפשים עבודה באופן פעיל), שיעור התעסוקה (עובדים בפועל) ושיעור האבטלה (מחפשי עבודה כאחוז מהמשתתפים בכוח העבודה). אנו נתמקד בעיקר בבחינת שיעור התעסוקה והמשתתפים המשפיעים עליו, אך ניתן גם תמונה כללית של שיעור ההשתתפות והאבטלה.

מאפייני כוח העבודה (גילאי 22-64)

האוכלוסייה האתיופית בגיל העבודה צעירה יחסית והופכת לוותיקה יותר (עיבוד מיוחד לנתונים מסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה). בשנת 2006/07, אחוז גבוה מכוח העבודה של יוצאי אתיופיה הוא בגילאי 22-44 (73%, לעומת 61% בקרב כלל היהודים). כמעט חצי מכוח העבודה הוא בעל ותק גבוה ונמצא בארץ למעלה מ-15 שנה; 16% מכוח העבודה נמצאים בארץ פחות משש שנים, אך אחוז זה ירד משמעותית בעשור האחרון.

שיעורי השתתפות ואבטלה

פער משמעותי בשיעור ההשתתפות ופער גדול מאוד בשיעור האבטלה.

- ◆ שיעור האבטלה עומד על 14%. בשנת 2006/07 עמד שיעור האבטלה בקרב יוצאי אתיופיה על 14%, לעומת 7% בקרב כלל היהודים (עיבוד מיוחד לסקר כוח אדם של הלמ"ס).
- ◆ שיעור ההשתתפות עומד על 63.7%, לעומת 78% בקרב כלל היהודים. קיימים הבדלים בין גברים לנשים (68% לעומת 60%, בהתאמה) (עיבוד מיוחד לסקר כוח אדם של הלמ"ס).

שיעור התעסוקה

שיעור התעסוקה של הגברים ב-2006/07 נמוך מהשיעור בשנת 1995/6. ניתן לראות ירידה חדה עד שנת 2002/3 ואחר כך עלייה. אצל הנשים יש עלייה דרמטית בין 1995/6-2006/07, שנמשכה בצורה יחסית רצופה. הפערים בשיעור התעסוקה בין עולי אתיופיה לכלל היהודים מתרחבים בקרב הגברים ומצטמצמים בקרב הנשים (עיבוד מיוחד לנתוני סקרי כוח אדם של הלמ"ס).

- ◆ שיעור התעסוקה עומד על 55% בקרב יוצאי אתיופיה גילאי 22-64 בשנת 2006/07, לעומת 72.5% בקרב כלל היהודים.
- ◆ הבדלים בין גברים לנשים. בקרב גברים עמד שיעור התעסוקה על 60.1% לעומת 75% בקרב כלל היהודים, ואצל הנשים - על 50.5% לעומת 70.1% בקרב כלל היהודיות.
- ◆ שיעור התעסוקה נמצא במגמת עלייה. בין השנים 1995/96-2006/07 עלה שיעור התעסוקה מ-41% ל-55%. עם זאת, מגמת העלייה הכללית בשיעור התעסוקה מסתירה הבדל גדול בין נשים לגברים: שיעור התעסוקה בקרב גברים ירד בכ-3 נקודות אחוז משנת 1995/96 (ירידה של כמעט 10 נקודות אחוז בין 1995/96-2005/06 ועלייה של כ-6 נקודות אחוז ב-2006/07), זאת, לעומת עלייה של כמעט 30 נקודות אחוז בשיעור התעסוקה של הנשים. מגמה זו צמצמה את הפער בשיעורי התעסוקה בין נשים לגברים מ-40 לכ-10 נקודות אחוז בלבד.
- ◆ צעירים. בקרב גילאי 22-44 קיימת, החל משנת 1995/96, יציבות יחסית אצל הגברים לעומת שיפור גדול אצל הנשים. הפער בין המינים בקבוצת הצעירים הצטמצם משנה זו מ-40 ל-11 נקודות אחוז.

- ♦ **ירידה בשיעורי תעסוקה בקרב גברים מבוגרים.** הירידה בתעסוקה אצל הגברים מתרכזת משנת 1995/96 בגילאי 44-65, ובאה לידי ביטוי בירידה חדה מ-53.5% ל-31.4%.
- ♦ **מגמת עלייה בקרב הצעירים החל מ-2002/03.** שיעור התעסוקה של גברים צעירים שינה מגמה ועלה בארבע השנים האחרונות מ-57% ל-70%. השיעור המקביל בקרב כלל היהודים עומד היום על 74%. גם שיעור התעסוקה של נשים צעירות עלה בצורה חדה בארבע השנים האחרונות, מ-38% ל-58%. השיעור המקביל בקרב נשים יהודיות עומד על 74.5%.
- ♦ **שיעור התעסוקה עולה עם הוותק.** בשנת 2006/07 נעו שיעורי התעסוקה בקרב הגברים בין 43% בקבוצת הוותק הנמוך (0-6 שנים) לכ-71% בקבוצת הוותק הגבוה (15-22 שנים). בקרב הנשים, שיעורי התעסוקה נעים בין 30% ל-54%, בהתאמה.
- ♦ **שיעור התעסוקה עולה עם מספר שנות לימוד.** שיעור התעסוקה ב-2006/7 נמוך מאשר ב-1995/96, בקבוצת בעלי 0-11 שנות לימוד. לגבי 12 ו-13+ שנות לימוד, הנתונים ב-1995/96 אינם מובהקים. בחינת המגמות מ-1999/2000 מגלה דווקא עלייה לגבי 12 שנות לימוד, ובבחינת המגמות מ-2002/3, נמצא עלייה משמעותית בקרב 13+ שנות לימוד. לגבי נשים, השיפור הוא בכל רמות ההשכלה.
- ♦ **שיעור גבוה של עובדים בלתי-מקצועיים.** בפילוח על-פי משלחי יד בשנת 2006/07, עולי אתיופיה מתאפיינים באחוז גבוה של מועסקים כעובדים בלתי-מקצועיים (37%), לעומת האחוז בקרב כלל היהודים (7%). לעומת זאת, בולט האחוז הנמוך של מועסקים במשלח יד אקדמי, חופשי וניהולי (10%, לעומת 40% בקרב כלל היהודים).

2.2.3 עוני והכנסות

פערים בהכנסה ותחולת עוני גבוהה, בייחוד בקרב ילדים (סקר הכנסות 2005, עיבודים מיוחדים).

- ♦ **פערים בהכנסה.** הכנסתם הפנויה הממוצעת של עולי אתיופיה נמוכה בהרבה מן הממוצע (1,994 ש"ח לעומת ממוצע של 4,000 ש"ח בשנת 2005).
- ♦ **תחולת העוני בקרב עולי אתיופיה גבוהה מאוד.** בשנת 2005, 51.7% מהמשפחות היו עניות, לעומת 16.9% בקרב עולי בריה"מ ו-14.5% בקרב יהודים ותיקים.
- ♦ **תחולת העוני בקרב ילדים גבוהה אף יותר.** בקרב ילדים אתיופים תחולת העוני עומדת על 65.3%, לעומת 15.2% בקרב עולי בריה"מ ו-23.4% אצל יהודים ותיקים.
- ♦ **שביעות רצון.** שביעות הרצון מהשכר גבוהה, והפער לעומת האוכלוסייה היהודית הוא מצומצם. בשנת 2006 דיווחו 50% שהם מרוצים או מרוצים מאוד מהשכר, לעומת כ-53% בכלל האוכלוסייה היהודית (עיבוד מיוחד של נתוני סקר כוח אדם 2006 של הלמ"ס).
- ♦ **רמת חיים נמוכה.** מדד רופין להשתלבותם של מהגרים בחברה על-פי רמת החיים, המורכב ממשנתני הכנסה, יכולת כיסוי הוצאות, צריכה, צפיפות דיור ושביעות רצון מהמצב הכלכלי, מצא כי ב-2007 הייתה רמת החיים של עולי אתיופיה הנמוכה ביותר מבין כל הקבוצות הנבדקות (אמית וצ'אצ'אשווילי, 2007).

2.2.4 דיור

מרחב מחייה קטן וריכוז באזורים חלשים מבחינה כלכלית-חברתית.

- ♦ **מרחב המחיה של עולי אתיופיה קטן**, לעומת שאר קבוצות העולים והוותיקים: בשנת 2005 עמד מספר החדרים לנפש על 0.75, לעומת יותר מחדר אחד לנפש בכל שאר הקבוצות היהודיות (ממוצע של 1.2) (סמיונוב ואחרים, 2007).
- ♦ **מרבית יוצאי אתיופיה (65%) מתגוררים בדירה בבעלותם** (סבירסקי וסבירסקי, 2002). זאת, לעומת כ-70% בכלל האוכלוסייה (הלמ"ס, 2002).
- ♦ **פיזור גאוגרפי**. ב-2005 התגוררו יוצאי אתיופיה בכמה ריכוזים גדולים יחסית, במספר קטן של יישובים, בעיקר במחוזות המרכז, דרום וחיפה. כ-23% מרוכזים באזורים סטטיסטיים, בהם מתגוררים למעלה מ-19% יוצאי אתיופיה. מרבית אזורים אלו נמצאים באשכול חברתי-כלכלי נמוך (4-5) (עיבודים מיוחדים לנתונים מתוך השנתון הסטטיסטי 2005 של הלמ"ס).

2.2.5 חינוך

שיעורי נשירה בקרב גילאי 17

שיעור הנשירה גבוה, אך נמצא במגמת ירידה.

- ♦ **שיעור נשירה גבוה מאוד**. מעיבוד שנערך במכון ברוקדייל לנתוני משרד החינוך והלמ"ס עולה כי בשנת 2007 היו שיעורי הנשירה באוכלוסייה האתיופית גילאי 17 גבוהים, יחסית לכלל האוכלוסייה היהודית (12%, לעומת 7.5% בקרב כלל היהודים).
- ♦ **ירידה בשיעורי הנשירה** בין השנים 2003-2007 (מ-16% ל-12%), זאת, בעוד שבאוכלוסייה היהודית נרשמה דווקא עלייה בשיעור הנשירה (מ-6% ל-7.5%), כך שהפערים הצטמצמו במידת-מה.
- ♦ **נשירה סמויה**. לפי סקרים שונים, שיעור הנשירה הסמויה בקרב תלמידים גבוה הרבה יותר (לישפיץ, נועם וחביב, 1998).

סטודנטים

גידול במספר הסטודנטים יוצאי אתיופיה בין 2001 ל-2005, ירידה קלה ב-2006, ולאחר מכן עלייה ב-2007. גידול בפער לעומת כלל האוכלוסייה.

- ♦ **גידול במספר הסטודנטים יוצאי אתיופיה**. בתחום ההשכלה הגבוהה ניתן להצביע על מגמת גידול במספר הסטודנטים (לא כולל מכינות) יוצאי אתיופיה בין 2001-2005: מ-1,091 ל-1,454. ב-2006 חלה ירידה קלה, אך לאחריה עלייה, והמספר ב-2007 עמד על 1,605 סטודנטים.
- ♦ **שיעור הלומדים (לא כולל מכינות) בקרב גילאי 20-29** עלה בין השנים 2001-2005 (מ-7.2% ל-7.8%). ב-2006 חלה ירידה קלה (מ-7.8% ל-7.2%), וב-2007 השיעור עלה שוב ועומד כיום על 7.9%. לשם השוואה, בקרב כלל גילאי 20-29 מסתמנת מגמת עלייה רציפה, מ-15.8% בשנת 2001 ל-18.9% בשנת 2006.

- ♦ **הלומדים במכינות.** מספר הלומדים במכינות עמד בשנת 2007 על כ-330 תלמידים, עלייה משנת 2001 (240 לומדים במכינות), וירידה משנת 2005 (432 לומדים). מספר תלמידי המכינות תרם לגידול שחל במספר הסטודנטים בין 2001-2005 וגם לירידה בין 2005-2006.
- ♦ **שיעורים דומים של סטודנטים נמצאו בסקר כוח אדם (הלמ"ס, 2007).**

רמת ההשכלה

שיפור ברמת ההשכלה וצמצום הפערים בין יוצאי אתיופיה לכלל היהודים גילאי 22-64 בעשור האחרון.

- ♦ **אחוז גבוה של מסיימי 0-8 שנות לימוד בלבד** (עיבוד מיוחד לנתונים מסקרי כוח אדם של הלמ"ס). שיעור מסיימי 0-8 שנות לימוד ירד בעשור שבין 1995/96-2005/06 מ-76.6% ל-57.4%. שיעור מסיימי 12 שנות לימוד עלה מ-11.5% ל-23%. שיעור מסיימי 13 שנות לימוד ומעלה עלה מ-5.5% ל-14%.
- ♦ **פערים גדולים בהשכלה בין כלל האוכלוסייה האתיופית גילאי 22-64 לבין כלל האוכלוסייה היהודית.** בשנת 2005/06, אחוז מסיימי שמונה שנות לימוד ומטה הוא 57.4% בקרב יוצאי אתיופיה, לעומת 5.5% בקרב היהודים. שיעור מסיימי 12 שנות לימוד עומד על 23%, לעומת 28% אצל כלל היהודים, ושיעור מסיימי 13 שנות לימוד ומעלה עומד על 14% בלבד, לעומת 56%. הפערים הללו קטנים יותר מאשר ב-1995/96, בשל מגמת העלייה המהירה יותר ברמת ההשכלה בקרב יוצאי אתיופיה.
- ♦ **צמצום הפערים ברמת ההשכלה בין גברים לנשים בעשור האחרון.** בשנת 2005/06, בקרב הנשים יש אחוז גבוה יותר של בעלות 0-8 שנות לימוד בלבד (62%, לעומת 52% אצל הגברים). לעומת זאת, אחוז גבוה יותר של נשים הן בעלות 13 שנות לימוד ומעלה (15%, לעומת 12%). הפערים בין גברים לנשים הצטמצמו מ-1995/96, בשל השיפור המהיר יותר בקרב הנשים.

בית ספר יסודי ותיכון

- ♦ **הישגים נמוכים בבחינות המיצ"ב בכיתות ה' ו-ח'.** ילדים עולי אתיופיה השיגו ממוצע ציונים נמוך מהממוצע הארצי בכל תחומי בחינת המיצ"ב בשנת 2005 (קמחי, בן אריה וכהן, 2007).
- ♦ **פערים לעומת כלל האוכלוסייה היהודית.** בשנת 2005 עמד ממוצע הציונים של עולי אתיופיה על 74.5% מממוצע הציונים של כלל הילדים היהודים בכיתה ה', ועל 63% בכיתה ח'.
- ♦ **הפערים גדלים עם התקדמות הגיל.** יש לשים לב לכך שהפערים בין עולי אתיופיה ובין הממוצע הארצי בחינוך היהודי גדלים בין כיתה ה' לכיתה ח' בכל תחומי הבחינה.
- ♦ **שיפור באחוז הזכאות לבגרות מ-2002 עד 2004, אך ירידה גדולה לאחר מכן.** (עיבוד מיוחד לנתוני משרד החינוך). בשנת 2007 עומד אחוז הזכאות לבגרות של יוצאי אתיופיה מתוך שנתון גילאי 17 על 32.4%, לעומת 33.4% בשנת 2002. לאחר מגמת עלייה בין השנים 2002-2004 (מ-33.4% ל-38.8%), נרשמה ירידה בשיעורי הזכאות לבגרות ב-2006 - ל-29.6%, ולאחר מכן עלייה ב-2007 - ל-32.4%.

- ♦ **מגמת עלייה בזכאות לתעודת בגרות איכותית** (העומדת בדרישות הכניסה לאוניברסיטה). השיעור בקרב שכבת גיל 17 עלה מ-13.8% בשנת 2002 ל-17.7% בשנת 2007.
- ♦ **ירידה בזכאות לבגרות גם ברמה הארצית**. נשים לב כי החל משנת 2004 הייתה ירידה גם ברמה הארצית באחוזי הזכאות לבגרות, אך היא קטנה יותר מאשר בקרב האוכלוסייה האתיופית.
- ♦ **פערים לעומת האוכלוסייה היהודית**. מבחינת הפערים לעומת האוכלוסייה היהודית הכללית, שיעור הזכאות לבגרות בשנת 2007 עומד על 51.8% בכלל שכבת גיל 17 באוכלוסייה היהודית, לעומת 32.4% בקרב יוצאי אתיופיה. הפערים גדולים יותר בזכאות לתעודת בגרות איכותית: 45.8% בקרב כלל האוכלוסייה היהודית, לעומת 17.7% בקרב יוצאי אתיופיה. הפערים לעומת האוכלוסייה היהודית הצטמצמו מ-2002 עד 2004, התרחבו ב-2006, והצטמצמו שוב ב-2007. בתחום הבגרות האיכותית נרשם צמצום קל של הפערים מ-2002 עד 2007.

בני נוער בפנימיות של משרד החינוך

ייצוג גדול של נוער יוצא אתיופיה בפנימיות (קמחי ובן אריה, 2007). כ-30% מהילדים השוהים בפנימיות של המנהל לחינוך התיישבותי ושל עליית הנוער הנם יוצאי אתיופיה. אחוז זה גבוה בהרבה מייצוגם באוכלוסייה היהודית (2.9%), במיוחד בהשוואה לשיעור הנמוך של עולי בריה"מ בפנימיות (7.5%).

2.2.6 רווחה

- ♦ **אחוז גבוה מהאוכלוסייה מופר לשירותי הרווחה** (קובץ נתוני יסוד, 2006). בשנת 2006, כ-65% מיוצאי אתיופיה היו מוכרים לשירותי הרווחה (17,114 משפחות). מתוכם, 43% הן משפחות עם בעיות בין בני הזוג וילדים בסיכון, ו-20% הן משפחות המוגדרות למעשה כמשפחות מתפקדות, כלומר, אין להן בעיה חברתית ספציפית והן מטופלות בלשכות בעיקר עקב מצוקה כלכלית.
- ♦ **מרבית הילדים האתיופים משתייכים למשפחות המופרות לשירותי הרווחה**. כ-58% מהילדים יוצאי אתיופיה משתייכים למשפחות המוכרות בשירותי הרווחה, רובם מגיעים ממשפחות עם בעיות בין בני הזוג וילדים בסיכון.

ייצוג של נוער אתיופי במסגרות טיפוליות שונות

לגבי בני נוער המטופל בשירותים של משרדי הרווחה והחינוך לנוער בסיכון קיימים אינדיקטורים שונים לייצוג-יתר של ילדים אתיופים במסגרות טיפוליות שונות.

- ♦ **ביקור סדיר**: בשנת 2006 היוו התלמידים האתיופים (מבית ספר יסודי עד תיכון) 23% מהתלמידים העולים הנמצאים בטיפול קצין ביקור סדיר. זאת, לעומת אחוז התלמידים יוצאי אתיופיה מכלל התלמידים העולים, העומד על 15%. בסך הכול, 12.7% מכלל התלמידים יוצאי אתיופיה נמצאים בטיפול קצין ביקור סדיר. לשם השוואה, האחוז המקביל אצל תלמידים יוצאי בריה"מ הוא 7% (קמחי ובן אריה, 2007).
- ♦ **ילדים בפנימיות לילדים בסיכון**: בשנת 2005, 4.8% מהילדים בפנימיות לילדים בסיכון של משרד הרווחה היו יוצאי אתיופיה. האחוז המקביל בקרב כלל האוכלוסייה הוא 2.9%.
- ♦ **רשות חסות הנוער**: בשנת 2005, 7.5% מכלל בני הנוער והצעירים גילאי 12-18 המטופלים ברשות חסות הנוער היו יוצאי אתיופיה. לשם השוואה, האחוז המקביל באוכלוסייה היהודית הוא 2.7%.

עבריינות

בין השנים 2005-1996 נמצא היקף העבריינות במגמת גידול על-פי אינדיקטורים מרכזיים לעבריינות: מספר תיקים שנפתחו, מספר קטינים בעלי תיק פלילי ומספר קטינים אסורים. אולם, בין השנים 2007-2005 חלה ירידה חדה בחלק מאינדיקטורים אלו. אנו נציג מספר נתונים הנמצאים בידינו.

- ♦ **עלייה במספר התיקים שנפתחו לקטינים עולי אתיופיה בין 1996-2004, ירידה קלה בין 2004-2005 וירידה חדה בין 2005-2007** (טוראן, 2005; קושר, בן אריה וכהן, 2009). הגידול במספר התיקים צפוי, בהתחשב בגידול הטבעי של האוכלוסייה האתיופית, הדומה לגידול הכללי באוכלוסייה. עם זאת, מספר התיקים שנפתחו לעולי אתיופיה עלה ביותר מפי שישה בין 1996-2005, לעומת עלייה של פי שניים באוכלוסייה הכללית ועלייה של פי 2.5 בקרב עולי רוסיה. מספר התיקים שנפתחו לעולי אתיופיה עמד ב-2005 על 900. לעומת זאת, בין השנים 2005-2007 חלה ירידה משמעותית במספר התיקים, מ-900 ל-600. יש לציין כי מספר התיקים הכללי בקרב עולים ירד בשנים אלה מ-5,000 ל-3,524, אך שיעור התיקים של יוצאי אתיופיה מתוך כלל התיקים נותר דומה (כ-17%) (אפל, 2003; קושר, בן אריה וכהן, 2009).
- ♦ **הנתונים לגבי מספר התיקים לקטין מגלים פערים בין עולי אתיופיה לכלל האוכלוסייה.** ב-2007 עמד מספר התיקים לקטין בקרב עולי אתיופיה על 0.03, בעוד שבקרב האוכלוסייה הכללית (כולל לא-יהודים) היה 0.02 תיקים לקטין בלבד, ובקרב עולי בריה"מ - 0.06 תיקים לקטין (קושר, בן אריה וכהן, 2009).
- ♦ **ירידה במספר הקטינים החשודים עם תיקים פליליים עולי אתיופיה.** ב-2007 עמד מספרם על 345, ירידה מ-455 בשנת 2004 ו-405 בשנת 2005 (משטרת ישראל, 2008).
- ♦ **שיעור עולי אתיופיה מתוך כלל הקטינים החשודים.** ב-2007 היה שיעור קטינים אלה מתוך כלל הקטינים החשודים (2.4%) דומה לייצוגם של הקטינים עולי אתיופיה באוכלוסיית הקטינים הכללית, כולל לא-יהודים (2.5%).
- ♦ **שיעור מתוך קטינים אתיופים.** שיעור הקטינים החשודים עולי אתיופיה בקרב כלל הקטינים עולי אתיופיה עמד ב-2007 על 1.9%. השיעור המקביל בקרב כלל האוכלוסייה, כולל לא-יהודים, הוא דומה ועומד על 2.0%.
- ♦ **שיעור גבוה של אסירים קטינים עולי אתיופיה.** הקטינים עולי אתיופיה מהווים כ-10% מכלל הקטינים האסורים היהודים בשנת 2006. שיעור זה גבוה משיעורם באוכלוסיית הקטינים היהודית, העומד על 1.7% (קמחי, בן אריה וכהן, 2007).
- ♦ **הייצוג של עבריינים מבוגרים עולי אתיופיה גבוה גם הוא** (משטרת ישראל, 2006). ראשית, ייצוגם בקרב העבריינים גבוה מייצוגם בכלל אוכלוסיית העולים (3.7%). בנוסף, שיעור זה נמצא במגמת עלייה: מ-7% ב-2004 ל-8.3% ב-2006.

שימוש בסמים ובאלכוהול

הנתונים בנושא זה הם חלקיים ולא לגמרי ברורים. לפי הנתונים של הרשות למלחמה בסמים (אדלשטיין, 2007), קיימים שיעורי שימוש גבוהים בסמים ובאלכוהול בקרב תלמידים אתיופיים, אך הם נמוכים יותר מאשר בקרב תלמידים עולי בריה"מ. בקרב נוער מנותק השיעורים גבוהים יותר (אדלשטיין, 2003).

2.2.7 השתלבות חברתית

מדדים להשתלבות חברתית מצביעים על אופטימיות גבוהה ועל תחושת בדידות מועטה יחסית, אך גם על תחושה שאין על מי לסמוך.

- ♦ **מדדים להשתלבות חברתית מצביעים על תחושת בדידות מועטה יחסית, אך גם על תחושה שאין על מי לסמוך.** עולי אתיופיה מדווחים על רמות נמוכות יותר של תחושת בדידות מיתר קבוצות העולים, ואף מילידי ישראל. ברם, בקרב עולי אתיופיה, אחוז החשים שאין להם על מי לסמוך בעת צרה גבוה משמעותית מיתר הקבוצות של העולים.
- ♦ **תחושת אופטימיות לגבי העתיד.** חרף קשיי ההשתלבות לפי האינדיקטורים השונים שהצגנו בפרק זה, רוב עולי אתיופיה חשים אופטימיות לגבי העתיד.
- ♦ **שביעות רצון גבוהה מהחיים.** בשנת 2005, 78.8% מיוצאי אתיופיה דיווחו כי הם מרוצים או מרוצים מאוד מהחיים, לעומת 84% מכלל היהודים (עיבוד של מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל לסקר כוח אדם של הלמ"ס, 2005).

2.3 הדגשים של המשרד לקליטת העלייה לעומת מצב האוכלוסייה האתיופית

בחלק זה אנו משווים את הדגשים של המשרד כפי שהם באים לידי ביטוי בתקציבו למול האינדיקטורים על מצב האוכלוסייה האתיופית. בלוח 2 אנו בוחנים את הקשר בין רכיבים מרכזיים בתכניות של המשרד לקליטת העלייה, על-פי קטגוריות העל שהוצגו בלוח 1, לבין ניתוח מצבה של האוכלוסייה האתיופית כפי שהוצג בסעיף 2.2. מספר נקודות מרכזיות עולות מבחינת הדברים:

1. באופן כללי, על אף הקשיים הרבים, האוכלוסייה האתיופית מעידה על רמה גבוהה של שביעות רצון מהחיים בישראל.
2. המוקדים מהווים תחום השקעה מרכזי של המשרד באוכלוסייה האתיופית. היקף הפניות למוקדים גדל עם הזמן והפניות מתמקדות בתחומי חינוך ותעסוקה. יוצאי אתיופיה מדווחים על הסתייעות רבה במוקדים ועל שביעות רצון גבוהה מפעילותם.
3. כפי שיפורט להלן, תכניות המשרד מתמקדות בבעיות המרכזיות של העדה, וחשיבותן אף גדלה לאור המגמות. בשנות התשעים נרשמה התקדמות משמעותית בתחום החינוך והתעסוקה, אך משנת 2000 ואילך נראית התייצבות ואף נסיגה בתחומים שונים. תחום המשפחה זוכה להתייחסות ציבורית רבה, אך להשקעה מועטה יחסית מטעם המשרד. חינוך תיכוני ועל-תיכוני הם תחומים המקבלים דגש רב יותר מבחינת התקציב ומספר התכניות (סעיפים 5, 6 בלוח 2). בשני תחומים אלו הראנו את הפערים הגדולים בין הישגי העולים מאתיופיה לבין כלל האוכלוסייה והצבענו על היעדר ההתקדמות מאז שנת 2000.
4. בתחום התעסוקה (סעיף 7) התקציב קטן יחסית, אך מסגרת המוקדים (סעיף 1) כוללת תקציב משמעותי נוסף לנושא התעסוקה, וחלק חשוב מפעילותה הוא בתחום זה. באשר למגמות בתעסוקה, ניתן לראות שחלה התקדמות רבה בקרב הנשים מאמצע שנות התשעים, לעומת נסיגה בקרב הגברים.

5. סכום משמעותי מושקע בנוער בסיכון (סעיף 3). המגמות בנושא נוער בסיכון מראות שיעורים גבוהים של ייצוג נוער אתיופי במסגרות טיפוליות שונות ועלייה חדה בשיעורי העבריינות בין 1996-2005. אמנם, ניתן לראות ירידה בשיעורי הנשירה מבתי הספר, הקשורה למגמות בקרב כלל הנוער הישראלי, אך הדבר מביא לגידול במספר הנושרים הסמויים.
6. השקעה קטנה יחסית נראית בתחום רווחת המשפחה בכללותה, על אף שהנתונים מלמדים על התגברות האלימות במשפחה ועל קשיים תפקודיים בתוך המשפחה.

לוח 2: תכניות המשרד לקליטת העלייה ועלותן, לפי קטגוריות רחבות, לעומת מגמות בקרב האוכלוסייה האתיופית*

נושא	מספר משתתפים לשנה	עלות המשרד (בש"ח, 2007)	המצב על-פי אינדיקטורים (סעיף 2.2)
1. כללי (ללא מרכזי הקליטה)	2. המוקדים: כ-88,000	10,000,000 *	♦ המוקד מספק מידע חשוב בשפת האם של העולים. היקף הפניות גדל עם הזמן ומתמקד בנושאים מרכזיים כמו חינוך ותעסוקה.
	3. שיקום שכונות: כ-1,100	2,000,000 *	♦ על-פי סקר כוח אדם של הלמ"ס לשנת 2005, אחוז גבוה מדווחים כי הם מרוצים מהחיים (78.8% מיוצאי אתיופיה, לעומת 84% מכלל היהודים).
2. בריאות	4. פעילות הסברה בנושא איידס - אין מידע	750,000 כ- *	
	5. מניעת שימוש בסמים, ואלכוהול: כ-100 משתתפים	250,000 כ- *	♦ לפי הנתונים של הרשות למלחמה בסמים קיימים שיעורי שימוש גבוהים בסמים ואלכוהול בקרב תלמידים אתיופים, אך הם נמוכים יותר מאשר בקרב תלמידי עולי בריה"מ.
3. רווחה - נוער בסיכון	7-13. התכניות מיועדות בסך הכול ל כ-600 משתתפים (לא כולל הפוך על הפוך")	2,000,000 כ- *	♦ ייצוג גבוה של נוער אתיופי בפנימיות של משרד החינוך ובמסגרות שונות לילדים ולנוער בסיכון. ♦ גידול מהיר בשיעור העבריינות בין 1996-2005 וירידה חדה לאחר מכן. ♦ שיעור הקטינים האתיופים האסורים מבין הקטינים היהודים האסורים גבוה ממשקלם באוכלוסייה היהודית הכללית. ♦ משקלם של נוער המטופל בחסות הנוער גבוה ממשקלם באוכלוסייה היהודית הכללית. ♦ בשנת 2007, עמדו שיעורי הנשירה בגיל 17 בקרב נוער יוצא אתיופיה על 12%, בהשוואה ל-7.5% בקרב כלל היהודים.
	15. מודל טיפולי למניעת אלימות	30,000 כ- *	♦ כ-65% מהמשפחות יוצאות אתיופיה מוכרות במחלקות לשירותים חברתיים (17,114 משפחות). ♦ שיעור האסירים הבגירים עולי אתיופיה מבין כלל העולים האסירים (8.3%) הוא יותר מכפול משיעור עולי אתיופיה הבגירים בקרב אוכלוסיית העולים הכללית (3.7%).
4. רווחה - משפחה	16. מגזין ארצי	♦ אין מידע	♦ גידול בהיקף הדיווח על אלימות במשפחה.
	18. אתגרים: כ-300 משתתפים	48,000 *	♦ שיפור משמעותי בהישגי החינוך עד שנת 2000, אך ירידה באינדיקטורים שונים לאחר מכן.
5. חינוך	19. אופק לבגרות: 1,030 תלמידים	1,144,000 *	♦ קיימים פערים משמעותיים ברמת ההישגים בלימודים בין תלמידים יוצאי אתיופיה לבין תלמידים מהאוכלוסייה הכללית על-פי נתוני מיצ"ב בשנת 2005.
	20. פלא: כ-480 תלמידים	800,000 *	

נושא	מספר משתתפים לשנה	עלות המשרד (בש"ח, 2007)	המצב על-פי אינדיקטורים (סעיף 2.2)
	22. קייטנות קיץ : כ-8,950 ילדים 23. קדמא א' : 681 צעירים 24. ENP תכנית לאומית לאתיופים	♦ 1,790,000 ♦ 1,119,000 ♦ 7,200,000	♦ קיימים פערים משמעותיים בזכאות לבגרות בין תלמידי י"ב עולי אתיופיה לכלל האוכלוסייה. הפערים גדולים יותר בזכאות לבגרות איכותית. ♦ פערים עוד יותר משמעותיים בזכאות לבגרות בין כלל גילאי 17 יוצאי אתיופיה לכלל האוכלוסייה, עקב הפער המשמעותי בשיעורי הנשירה.
6. השכלה גבוהה	25. קדמא ב' : כ-200 משתתפים 26. מכינות : כ-1,300 משתתפים 27. אקדמיה : כ-1,400 משתתפים	♦ 4,230,000 ♦ 12,500,000 ♦ 40,000,000 (לכל העולים ולא רק לאתיופים)	♦ שיעור הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה גילאי 20-29 בשנת 2005/6 בקרב עולי אתיופיה הוא 7.46%, לעומת 18.9% בקרב כלל האוכלוסייה. ♦ רבים מהסטודנטים האתיופים לומדים במכללות אזוריות ובשלוחות אוניברסיטאיות, אליהן קל יותר להתקבל. ♦ אין גידול בשיעור הלומדים בשנות ה-2000.
7. תעסוקה ויזמות	28. אשת חייל : כ-1,100 29. מט"י נתניה : כ-600 30. רשת חממות : כ-80	♦ 300,000 ♦ 160,000 ♦ אין מידע	♦ שיעור התעסוקה בקרב יוצאי אתיופיה עומד על 51.5% מול 71.3% בקרב כלל היהודים. ♦ שיעור התעסוקה של נשים אתיופיות עלה בעשור האחרון ב-25 נקודות אחוז (מ-23% ל-49%). ♦ שיעור התעסוקה של גברים ירד מאז אמצע שנות התשעים. ♦ אחוז גבוה של עובדים בלתי-מקצועיים (36%), בהשוואה לכלל היהודים (7%). ♦ יוצאי אתיופיה סובלים משיעורי העוני הגבוהים פי שלושה משל האוכלוסייה הוותיקה.
8. דיור	31. משכנתאות : כ-3,500 משפחות	אין השתתפות במימון	♦ מרחב המחיה של עולי אתיופיה נמוך לעומת שאר קבוצות העולים והוותיקים. בשנת 2005 מספר החדרים לנפש בקרב עולי אתיופיה עמד על 0.75, בהשוואה ליתר הקבוצות בהן הממוצע הוא 1.2 ♦ יוצאי אתיופיה מתגוררים במספר קטן יחסית של יישובים בפריפריה של המרכז בשכונות במעמד סוציו-אקונומי נמוך. ♦ 65% מעולי אתיופיה מתגוררים בדיוור קבע שבבעלותם, אך בדירות בעלות ערך כלכלי נמוך, היתר בדיוור ציבורי ומעטים - עדיין במרכזי הקליטה
סה"כ		84,321,000**	

* מספור התכניות זהה למספור בלוח 1.
** סכום זה כולל את תקציב האקדמיה (40 מיליוני ש"ח), הכולל כאמור גם עולים שאינם ממוצא אתיופי. הסכום אינו כולל את התכניות רשת חממות ומגזין ארצי שלגביהן לא התקבל מידע.

3. המידע הקיים על האפקטיביות של התכניות

בפרק זה אנו בוחנים את המידע הקיים על האפקטיביות של התכניות. כמו כן, מובאים סיכום כללי של מקורות המידע על התכניות, ניתוח המידע הקיים במערכות מידע מנהליות ובמחקרי הערכה והמידה שהמידע מתייחס לתוצאות, וכן מובא מבט אינטגרטיבי על שני מקורות המידע.

3.1 סיכום כללי של מקורות מידע על התכניות

הגדרות

1. אנו מגדירים מערכת מידע כהליך של איסוף מידע על הפעילות ועל התוצאות של מערכת שירותים, באמצעות כלים אחידים ולאורך זמן. תהליך זה מבוצע בידי מפעילי התכניות עצמן באופן בלעדי או עיקרי.
2. במושג מחקר אנו מתייחסים לפעולה המבוצעת על-ידי גורם חיצוני כפעולה חד-פעמית, זמנית ולפעמים תקופתית.

בלוח ב1 בנספח ב' מוצגים מקורות המידע שאיתרנו בסקירה זו ואשר מהווים בסיס הניתוח למידע הקיים. הלוח מצביע על מספר מחקרי ההערכה ו/או מערכות המידע המינהלי העומדים לרשות הפרויקט, אשר יכולים לספק מידע לצורך הערכת התוצאות של הפרויקט והמשך פיתוחו.

לוח 3 להלן מציג סיכום של מצב מקורות המידע.

לוח 3: סיכום מצב המידע

מספר	תכניות
31	תכניות המשדך שאותרו
19	תכניות שלגביהן התקבל שאלון מהאגף האחראי
16	תכניות שלגביהן אותרו מחקרים
19	תכניות שלגביהן אותרה מערכת מידע*
7	תכניות שלגביהן אין שאלון, אבל יש מחקר
11	תכניות שלגביהן אותרו מחקר ומערכת מידע
24	תכניות שלגביהן אותר מחקר או מערכת מידע
5	אין חומרים בכלל (מחקר, מערכת מידע או שאלון)

* אם לא התקבל שאלון והמנהל לא רואיין, לא יכלנו לקבוע אם יש מערכת מידע מינהלי.

אחד הכלים המרכזיים שנעשה בו שימוש לצורך הכנת הדוח הנוכחי היה שאלון למילוי על-ידי האחראים על התכניות השונות. מהלוח עולה כי לא הייתה היענות מלאה למאמץ לקבל מידע על התכניות: מבין 31 התכניות שאותרו, קיבלנו מ-19 תכניות שאלונים מהאחראים, ומ-12 - לא קיבלנו. לוח 3 מראה גם כי מתוך כל התכניות, ל-19 יש מערכת מידע מנהלית כלשהי, וכי לגבי 16 תכניות נמצא מחקר. בסך הכול, רק לגבי חמישה פרויקטים לא אותר מחקר או מערכת מידע ולא התקבל שאלון

מהאחראי. כמובן, שלגביהם לא נוכל להתייחס לתוצאות כלל. חשוב לציין שיש מספר תכניות גדולות כמו שיקום שכונות, פלא והתכניות להשכלה גבוהה שעליהן לא בוצע מחקר הערכה. בחלקן, כמו בהשכלה גבוהה, קיימת מערכת מידע המספקת מידע חשוב על התכניות.

3.2 בחינת המידע הקיים במערכות המידע המנהליות ובמחקרי הערכה, ומידת ההתייחסות לתוצאות

גם מערכות מידע וגם מערכות מחקר נמצאות על רצף מבחינת רוחב ועומק איסוף המידע. אנו נשתמש כאן במסגרת קונספטואלית של מיון מידע, המשמשת היום גם את ועדת ראש הממשלה להכנת תכנית החומש לשיפור קליטת יוצאי אתיופיה. במסגרת הוועדה פותחה מערכת מוצעת של מדדים לפי המסגרת המושגית המסוכמת בלוח 4, המבחינה בין תשומות, סוג פעילות, תפוקות, תוצאות ביניים ותוצאות סופיות.

לוח 4: המסגרת המושגית למיון המידע על התכניות השונות

תשומות	סוג הפעילויות	תפוקות	תוצאות ביניים	תוצאות סופיות
משאבים	סוגי הפעילויות	היקף הפעילויות	תפוקות ביניים	תפוקות סופיות
כוח אדם		היקף האזורים	(תהליכים חדשים או שינויים, בפרט	(כגון: תעסוקה, הישגי חינוך, יציבות משפחתית)
מתקנים		היקף המשתתפים	המובילים לתוצאות סופיות)	

בניתוח מערכות המידע והמחקר, נתייחס לסוגי המידע לפי הבחנות אלו ובפרט נבחן עד כמה המערכת מודדת לא רק תשומות ותפוקות, אלא גם תוצאות ביניים ותוצאות סופיות. כמו כן, נבחן את מידת המחשוב והדיווח של המידע על תוצאות, שכן, המידע שאוספים על תוצאות איננו בהכרח ממוחשב, מעובד, מסוכם ומדווח.

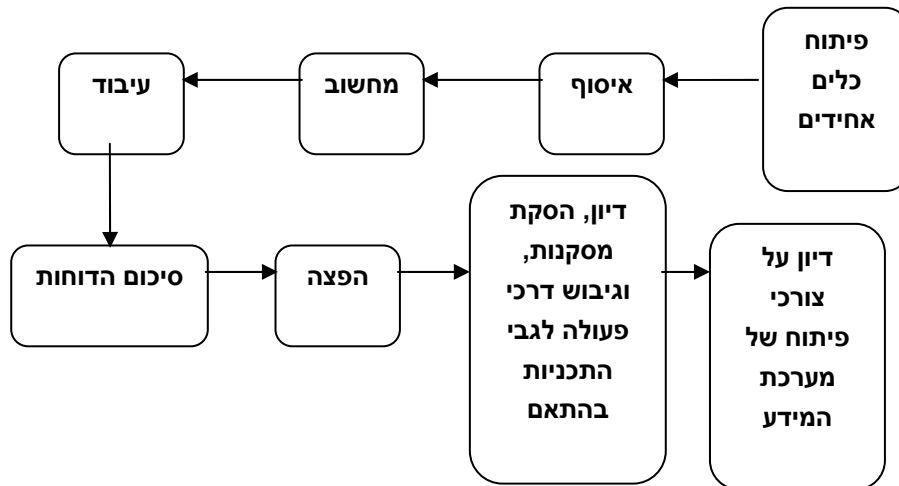
3.2.1 מערכות מידע מנהליות

בסעיף זה נבחן את מערכות המידע המנהליות, לרבות המידע הקיים בהם על תוצאות התכניות בעבור האוכלוסייה האתיופית.

רמות פיתוח של מערכות מידע מנהליות

את מערכות המידע של המשרד ראוי לבחון על רקע ראייה רחבה יותר של מספר ממדים המתארים את אופי מערכות המידע בכללותן. בהתאם לכך, אפשר לסווג את המערכות המנהליות למספר רמות של פיתוח, לפי מספר פרמטרים: אחדות, נגישות ואופי השימוש. מערכת מידע תפעל ברמה הגבוהה ביותר כאשר תבצע את כל השלבים המתוארים בתרשים 1. יש תכניות האוספות מידע שיטתי על המשתתפים בכלים אחידים, אך המידע משמש לטיפול פרטני בלבד ואינו מגיע למחשוב, עיבוד, סיכום ודיווח שוטף למשרד או לגורם אחר מלבד יחידות השדה (דוגמה טובה לכך היא תכנית סיכויים).

תרשים 1: שלבים בהפעלת מערכת מידע

מודלים של מערכות מידע מנהליות

כאשר אנו מעוניינים לנתח מערכות מידע של גורם ארצי כמו משרד ממשלתי, איתור המערכות והגדרתן מחייב התבוננות במספר מישורים במשולב. יש להבחין בין מידע ברמת המשרד, לבין מידע ברמת גורמים מתווכים (כמו הגיוינט, הסוכנות, עלם) ובין מידע ברמת יחידות השדה. ממד נוסף הוא מידת המחשוב של המידע והיכולת לסכם ולעבד אותו בהתאם לכך. איסוף מידע מתקיים תמיד ברמת השדה, אבל מחשובו, עיבודו, תרגומו לדוח רחב והדיון בממצאים יכולים להתבצע ברמות שונות. אפשר לתאר שלושה מודלים בסיסיים: מודל ריכוזי, מודל ביזורי מלא, ומודל ביזורי חלקי.

1. **מודל ריכוזי**: המידע הפרטני נאסף בשדה, אך מועבר להקלדה, עיבוד וסיכום בדוחות ברמה הארצית. במקרים מסוימים המידע מופץ ליחידת השדה בצורה מסוכמת. הריכוז יכול להיות במשרד לקליטת העלייה עצמו, או במשרד ממשלתי אחר אשר מחזיק באחריות המרכזית לתכנית.

2. **מודל ביזורי מלא**: המידע הפרטני נאסף, ממוחשב, מעובד ומסוכם ברמה של יחידות השדה. במקרים מסוימים המידע מופץ לרמה הארצית.

3. **מודל ביזורי חלקי**: המידע הפרטני נאסף בשדה, וממוחשב, מעובד ומסוכם באמצעות גורם מתווך המרכז את המידע מהיחידות השונות לדוח ארצי ומפיץ אותו לרמה הארצית.

מובן שקיימות גרסאות רבות של אבות הטיפוס הללו. לדוגמה, האיסוף והמחשוב מתרחשים כבר ברמת יחידת השדה, גם אם יתר השלבים מתרחשים ברמה אחרת.

יש לציין שאופי המודל מושפע גם מאופן ההפעלה של התכנית על-ידי המשרד. כאשר המשרד מפעיל את התכנית באופן ישיר ובלעדי, אופן ההפעלה של מערכת המידע יהיה דומה יותר למודל הריכוזי. כאשר המשרד אינו מפעיל את השירות באופן ישיר, אלא באמצעות גורמים עצמאיים בשדה או

גורמים מתווכים, ההפעלה תהיה פחות ריכוזית. גם אם המערכת ריכוזית, ייתכן שהריכוז לא יהיה במשרד לקליטת העלייה, אלא במשרד ממשלתי אחר השותף לתכנית ולקוח על עצמו אחריות מרכזית.

בסופו של דבר, מתוך 19 התכניות שלגביהן מולאו שאלונים, רק שתיים מופעלות ישירות על-ידי המשרד, כלומר מערכת המידע שלהן פועלת על-פי המודל הריכוזי. ברוב המקרים מדובר בהפעלה באמצעות גורם מתווך, ובמקרים בודדים, בהפעלת מערכת המידע על-ידי שירותים ספציפיים.

מערכות מידע מנהליות בתכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית

על רקע ההבחנות שעשינו בסעיף הקודם, נתייחס לאופיו של המידע הקיים. בנספח ב' מצוין לגבי כל תכנית האם קיימת מערכת מידע מנהלית, בנספח ג' מפורטות כל אחת ממערכות המידע הקיימות ובנספח ה' נדון אופי המידע על תוצאות שיש במערכות מידע אלו.

כאמור, אנו קיבלנו שאלונים על 19 תכניות של המשרד. בין היתר, סיפק השאלון מידע על מערכות מידע המשרתות את התכנית. לגבי כל אחת מתכניות אלו אותרה מערכת מידע מנהלית. אצל 18 מתוכן, כללה המערכת גם מידע על תוצאות.

יש לציין שחלק מהתכניות אינן עוסקות רק באוכלוסייה האתיופית, אלא מיועדות גם לאוכלוסיות אחרות. יש לבחון אם כן האם המידע על האוכלוסייה האתיופית במערכת המידע המנהלית זמין באופן נפרד מהמידע על כלל המשתתפים.

בלוח 5 להלן אנו מציגים את האפיון של כל אחת מ-18 מערכות המידע. בסיכומו של דבר:

- ♦ בכל התכניות אוספים מידע על תוצאות ברמת המשתתפים, אולם, לרוב, המידע אינו ממוחשב.
- ♦ ב-17 תכניות ניתן להפריד את המידע על האוכלוסייה האתיופית, גם אם נכללות בהן אוכלוסיות נוספות.

דיווח למשרד לקליטת העלייה הוא ממד נוסף במערכת המידע המנהלית, בין אם הוא מתוך מידע לא ממוחשב ובין אם מתוך מידע ממוחשב.

- ♦ בכל 17 התכניות מוגש דיווח תקופתי למשרד מתוך מערכת המידע. יחד עם זאת, רק בשש תכניות מדובר בדיווח על תוצאות, בשתיים מתוכן - באופן מלא יותר ובארבע - באופן חלקי.
- ♦ לעתים, הדיווח למשרד נכלל בדיווח משותף למספר שותפים ומוגש במסגרת ועדת היגוי.
- ♦ במסגרת הדוח הנוכחי אין אנו נוגעים במידת השימוש במידע ובדיווח בו ברמת המשרד.

לוח 5: מידע על תוצאות בתכניות שלגביהן דווח על מערכת מידע מנהלית¹

שם התכנית* 2. המוקדים	קיום מידע על האוכלוסייה האתיופית בנפרד	מידע על תוצאות - לא ממוחשב	מידע על תוצאות - ממוחשב	דיווח למשרד: תקופתי	דיווח למשרד: תוצאות חלקי
5. שימוש בסמים ואלכוהול	כן	כן	לא	כן	חלקי
8. מסיכון לסיכוי	כן	כן	לא	כן	לא
9. סיכויים	כן	כן	לא	כן	לא
11. מגדלור	כן	כן	לא	כן	לא
12. יזמים צעירים	כן	כן	לא	כן	לא
14. הפוך על הפוך	לא כרגע	לא	כן	כן	לא
17. זינוק בעלייה	כן	כן	לא	כן	לא
19. אופק לבגרות	כן	לא	כן	כן	כן
20. פלא	כן	כן	לא	כן	לא
24. תכנית לאומית ENP	כן	לא	כן	כן	כן
25. קדמא ב	כן	כן	לא	כן	לא
26. מכינות	כן	כן	לא	כן	לא
27. השכלה גבוהה	כן	לא	לא	כן	לא
28. אשת חיל	כן	לא	כן	כן	לא
29. ייעוץ עסקי	כן	לא	כן	כן	לא
30. חממה תעסוקתית	כן	לא	כן	כן	לא סדיר
31. משכנתאות	כן	לא	חלקי	כן	חלקי
סה"כ	כן = 17	כן = 9	כן = 6	כן = 18	כן = 2
		1 = רק תוצאות ביניים	1 = חלקי		4 = חלקיים

* מספור התכניות זהה למספור בלוח 1.
¹ בתכנית שיקום שכונות חברתי (3) יש מידע רק על פעילויות ולכן אינה מופיעה בלוח.

3.2.2 מחקרי הערכה

בסעיף זה אנו מסכמים את תמונת המצב של המחקר הקיים על התכניות לאתיופים של המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית. כאמור, במושג מחקר אנו מתייחסים לפעולה המבוצעת על-ידי גורם חיצוני כפעולה חד-פעמית זמנית, ולפעמים תקופתית. בנספח ב' אנו מציינים באילו תכניות איתרנו מחקר, ובנספח ד' אנו מתארים את מחקר ההערכה וממצאיו לגבי כל אחת מתכניות אלה. בנספח ה' אנו מסכמים את אופי המידע על תוצאות שיש במחקרים אלו.

בדומה לניתוח של המערכות המנהליות, אנו מעוניינים לבחון את המידה שבה המחקרים השונים התייחסו לתוצאות. יחד עם זאת, יש חשיבות רבה גם להתייחסות המחקרים לתהליכי יישום. התייחסות זו מאפשרת לזהות צורך בשינויים בתהליכי היישום ולעמוד על מידת השגת המטרות, ואיתן - התוצאות.

ניתן למדוד תוצאות לפי מדדים אובייקטיביים, כגון: השמה בעבודה, ציוני בגרות, תיקים במשטרה או מקרי התעללות מדווחים. מעבר לכך, ניתן למדוד גם לפי מדדים סובייקטיביים. יש תחומים שמטבע הדברים מחייבים מדידה סובייקטיבית, כגון: חיזוק הביטחון העצמי, תחושת בדידות ותחושת זהות ושייכות. בנוסף, חשוב לאמוד עד כמה הלקוחות מזהים שיפורים ותרומות של התכנית.

מדד נוסף הוא שביעות רצון של הלקוחות מהתכנית או מרכיבי התכנית. מדד זה מבוסס הן על שאלות ישירות לגבי מידת שביעות הרצון והן על שאלות עקיפות כמו הנכונות להמליץ על התכנית לאחרים.

סיכום של אופי המידע המחקרי הקיים על תכניות המשרד לאוכלוסייה האתיופית

1. מתוך 31 תכניות, איתרנו כ-16 תכניות שלגביהן קיים מחקר, בדרך כלל מחקר אחד לתכנית. יוצאת דופן היא התכנית "סיכויים" שלגביה אותרו שני מחקרי הערכה. לעתים, התבצע המחקר בשלבים שהוצגו בסדרת דוחות על פני זמן. חלק מההערכות בוצעו לפני זמן רב יחסית - ראשית שנות האלפיים - ויש מקום לחשוב על ביצוע מחקרי הערכה עדכניים.

2. המחקרים מאוד שונים בהיקפם ובעומקם. בדוח הנוכחי לא נערכה בחינה מעמיקה של איכות המחקרים, אלא בעיקר מובאת התייחסות לסוג המידע שהם מספקים, למידה שבה הם מדווחים על תוצאות ולשאלה האם יש תוצאות חיוביות.

3. כמעט כל המחקרים בוחנים את תהליכי היישום תוך התייחסות לזווית הראייה של המפעילים ושל הלקוחות. בין היתר המחקרים בוחנים האם כל מרכיבי התכנית יושמו; האם היקף המשתתפים הוא לפי המתוכנן; האם התכניות הגיעו לאוכלוסיית היעד המתוכננת ואילו מאפיינים של המשתתפים התגלו כמשפיעים על התכנית; האם יש שונות חשובה באסטרטגיית היישום בין יחידות שונות של התכנית; אילו מכשולים קיימים בהן ומהן דרכי התמודדות מוצלחות (לצורך שיפורים אפשריים בתהליך היישום).

4. כמעט כל המחקרים בדקו גם שביעות רצון הלקוחות של התכניות.

5. כמעט בכל המחקרים (16 מתוך 17) נערכו ניתוחים כמותיים לתוצאות וביצעו מעקב פרטני אחר המשתתפים. בבדיקת התוצאות, כמעט כולם השתמשו במדדים אובייקטיביים וסובייקטיביים.

6. נקודת התורפה של רוב מחקרי ההערכה היא היעדר קבוצת ביקורת או השוואה, ולכן קשה לעמוד על תרומתה של התכנית לשינויים החיוביים שחלו באוכלוסייה. בעיה זו מאפיינת את רוב מחקרי ההערכה שנעשים בארץ, ואיננה ספציפית דווקא למחקרים שנעשו בעבור המשרד לקליטת העלייה.

7. כמעט בכל התכניות שבהן המחקרים מדדו תוצאות, אנו רואים שינויים חיוביים משמעותיים במדדי התוצאה בקרב המשתתפים, בהתאם לחלק ממטרות התכנית או כולן. אחד המחקרים יושם

באופן חלקי בלבד, ולכן לא ניתן להסתמך על הממצאים במידה רבה. לגבי מחקר נוסף, התוצאות אינן כה חיוביות.

8. חשוב לציין, שכל מחקרי ההערכה התמודדו עם המורכבות של מדידת תוצאות בנושאים השונים, והעמידו בסיס של מדדים שניתן לנצל לפיתוח המערך בעתיד, בין אם במחקרי המשך, ובין אם בשילוב חלק מהמדדים במערכות המידע המנהליות.

ממצאי המחקרים לגבי תוצאות התכניות – סקירה תמציתית

בסעיף זה נסכם את הממצאים של המחקרים להערכת התכניות של המשרד לקליטת העלייה למען האוכלוסייה האתיופית, על-פי תחומים. כאמור, נערכו 17 מחקרי הערכה, ובכלל זה שני מחקרים על התכנית מסיכון לסיכוי ושני מחקרים על התכנית סיכויים. מחקר נוסף (על התכנית זינוק בעלייה) התחיל בשנת 2008 ויימשך כשלוש שנים.

את 17 המחקרים הללו ניתן לשייך לחמישה תחומים עיקריים:

1. **כללי - קליטה והסתגלות:** שתי תכניות - מרכזי קליטה, מוקדי קליטה
2. **בריאות:** שתי תכניות - הסברה ארצית בנושא איידס ומניעת שימוש בסמים ואלכוהול
3. **רווחה (נוער):** חמש תכניות - תל"מ, מסיכון לסיכוי (שני מחקרים נפרדים לשני שלבים), סיכויים (שני מחקרים נפרדים שנערכו בזמנים שונים), הפוך על הפוך וחוגי סיירות מטעם החברה להגנת הטבע
4. **חינוך והסברה:** שלוש תכניות - אופק לבגרות, אתגרים והתכנית הלאומית לאתיופים (ENP)
5. **תעסוקה:** שלוש תכניות - אשת חיל, יעוץ וליווי עסקי במסגרת מט"י נתניה ורש"ת חממות תעסוקתיות

להלן יובאו סיכומי הממצאים ממחקרים אלה לפי חמשת התחומים.

1. כללי - קליטה והסתגלות

- ♦ רוב העולים שבעי רצון משהותם במרכז הקליטה.
- ♦ העולים מעריכים שמרכז הקליטה הכין אותם לחיים בישראל במידה בינונית (סביב הממוצע).
- ♦ לפי הערכת העולים, תרומת מרכז הקליטה לידע שלהם בשפה העברית מועטה יחסית.
- ♦ מהמחקר על מוקד הקליטה באשדוד עולה כי המוקד מוכר לרוב עולי אתיופיה בעיר.
- ♦ קיימת שביעות רצון גבוהה מיחס הצוות במוקד באשדוד ומהמידע שקיבלו במוקד.
- ♦ 57% מהגברים ו-40% מהנשים שפנו למוקד באשדוד דיווחו שקיבלו פיתרון לבעיותם.

2. כללי - בריאות

- ♦ פעילות ההסברה בנושא איידס משפרת את רמת הידע וההתנהגות המניעתית של המשתתפים.
- ♦ נמצא שינוי בידע לגבי הסכנות שבשימוש בסמים, שינוי ביחס לשימוש בסמים ובאלכוהול, שיפור בתקשורת בין בני נוער להוריהם ושיפור במוקד השליטה הפנימי (שליטה עצמית) של בני הנוער.

3. ריוחה (נוער)

- ♦ התכנית מסיכון לסיכוי סובלת מקשיים ביישום, ולכן מתקשה להשיג את מטרותיה. אולם, קיימים הבדלים במידת ההצלחה ורמת שביעות הרצון בין הישובים השונים.
- ♦ תכניות כמו תל"ם בדרך כלל מקדמות את המשתתפים ותורמות להם במישורים שונים. על פי הממצאים נראה שהתכניות מעצימות, אך מספר המשתתפים בהן מצומצם, ולכן השפעתן פחות מורגשת כאשר בודקים את התקדמות כלל אוכלוסיית עולי אתיופיה.
- ♦ מן המחקר להערכת התכנית הפוך על הפוך ניתן ללמוד שיש רמה גבוהה של שביעות רצון והתקבל דיווח חיובי מן המשתתפים על תרומת התכנית. אולם, יש לזכור כי מספר הפונים ממוצא אתיופי יחסית קטן וכי בדוחות הקיימים לא ניתן להפריד בין המידע לגבי נוער ממוצא אתיופי שפנו למרכז לבין שאר המשתתפים.
- ♦ בתכנית סיכויים נרשמה שביעות רצון גבוהה של המשתתפים. המחקר המאוחר יותר משנת 2008 מעיד על השגת יעדי התכנית, ובראשם - היעד המרכזי של הפסקת העבריינות או הפחתת ממדיה בקרב המשתתפים. על-פי הממצאים, מספר העבירות שבוצעו על ידי משתתפי התכנית קטן באופן משמעותי בתום התכנית. יחד עם זאת, לא נבדקה השפעת התכנית על עבריינות חוזרת בפרספקטיבה של זמן, כלומר, מספר שנים מתום התכנית.
- ♦ חוגי הסיירות של החברה להגנת הטבע תרמו לשיפור ברמת ההסתגלות בקרב המשתתפים באמצעות תרומתם לחיזוק הקשר לחברה הישראלית, למסורת האתיופית ושיפור ברמת התמיכה החברתית מנוער שאינו יוצא אתיופיה.

4. חינוך והסברה

- ♦ ממחקר ההערכה על תכנית אתגרים, המכינה ילדים לכיתה א', עולה כי חל שיפור בכל התחומים שנמדדו. ההתקדמות הרבה ביותר הייתה בתחום רכישת השפה. כמו כן, דווח על שביעות רצון רבה מהתכנית.
- ♦ שתי התכניות המרכזיות בתחום החינוך שעליהן יש מחקר הערכה הן אופק לבגרות ו-ENP. מן הממצאים לגבי תכניות אלה ניתן ללמוד שסיוע וליווי אינטנסיביים מביאים להשגת המטרות. נמצא שיפור בהישגי התלמידים ממוצא אתיופי בציונים, בזכאות לבגרות רגילה ובזכאות לבגרות איכותית.

5. תעסוקה

- ♦ תרומתו של מרכז הייעוץ והליווי העסקי מט"י נתניה ניכרת בנושאים כמו ליווי, ייעוץ, חונכות והכנת תכנית עסקית. עם זאת, רואיינו מספר קטן בלבד של יזמים (15).
- ♦ במחקר לגבי תכנית אשת חיל נמצא שאחוז ההשמה בעבודה נע בין 30% ל-80% מהמשתתפות בקבוצות השונות. חל שינוי מהותי בתפיסת הנשים לגבי יציאה לעבודה.
- ♦ ברשת חממות נמצא שיעור גבוה יחסית של השמות (65%-75%). התכנית מסייעת בחיזוק המוטיבציה וקבלת האחריות. כ-45% מאלו שהושמו בעבודה עובדים במקצועות שלמדו בתכנית.
- ♦ אחוז גבוה מהפונים למוקדים לסיוע בנושא תעסוקה הביעו שביעות רצון מהעזרה שניתנה להם.

מידע על תוצאות חיוביות ממחקרי הערכה

סך הכל, התכניות בהן נמצאו תוצאות חיוביות ממחקרי הערכה הן: מרכזי הקליטה, מוקדי הקליטה, פעילות הסברה בנושא איידס, תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול, תל"מ, אתגרים, מסיכון לסיכוי, סיכויים (במחקר שנערך בשנת 2008), תכנית רב תרבותית של החברה להגנת הטבע, הפוך על הפוך, אופק לבגרות, תכנית SPACE ותכנית עתידים, אשת חיל, מט"י נתניה ורשת.

3.2.3 ניתוח תוצאות התכניות על-פי המידע המנהלי ועל-פי המידע המחקרי במשולב

בסעיף זה, אנו מנתחים את המידע המצוי בידינו על תוצאות התכניות, תוך התחשבות במידע הן מהמערכות המנהליות והן מהמחקרים. נספח ה' מסכם את המידע על תוצאות משני המקורות יחד ומפרט לגבי כל תכנית האם קיימים ממצאי מחקר על התוצאות, האם יש מידע מנהלי על התוצאות, ואם כן, האם המידע ממוחשב ומדווח למשרד לקליטת העלייה. כמו כן, ניתן לראות האם התוצאות חיוביות או לא. לוח 6 מסכם את התמונה העולה מנספח ה'.

לוח 6: ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות

מספר תכניות	
31	כלל התכניות
15	תכניות שעבורן נערך מחקר הערכה עם דיווח על תוצאות
18	תכניות שיש להן מערכת מידע מנהלית הכוללת תוצאות לגבי האוכלוסייה האתיופית
7	מתוכן מדווחות למשרד הראשי
15	תכניות עבורן יש תוצאות חיוביות כלשהן ממחקר הערכה
3	תכניות עבורן יש תוצאות חיוביות כלשהן ממערכת המידע המנהלית*
23	תכניות עבורן קיים מידע ממקור כלשהו על תוצאות
17	מתוכן: תכניות עבורן המידע מדווח בצורה כלשהי למשרד הקליטה
16	תכניות עבורן קיים מידע על תוצאות חיוביות כלשהן ממקור כלשהו

*בכולן קיים גם מחקר

לסיכום, בכמחצית מהתכניות יש דיווח על תוצאות חיוביות.

4. קווים להמשך פיתוח המידע ולהעמקת השימוש בו

על-סמך הסקירה ניתן בהחלט לקבוע שעומד לרשות המשרד לקליטת העלייה מידע לא מבוטל על תוצאות התכניות לאוכלוסייה האתיופית, ומידע רחב אף יותר על היקף הפעילות ותהליכי היישום. הלקוחות משמשים מקור חשוב למידע בהערכות האלה, וגם תפיסתם את התוצאות מובאת בחשבון. יחד עם זאת, המידע על התוצאות מבוסס בעיקר על מחקרי הערכה חיצוניים, ורק במידה מועטה על מערכות המידע המנהליות. בצד המחקר, תרומתן של המערכות המנהליות חשובה ביותר למידע על הפעילות ועל טיב היישום. בפרק זה אנו מתווים קווים כלליים להמשך פיתוח המידע.

את המצב הקיים במשרד לקליטת העלייה ואת האסטרטגיה לעתיד יש לבחון על רקע המצב הכללי הקיים היום בישראל בתחום המדידה, שאינו מפותח יחסית למדינות מערביות אחרות. הארגונים המספקים שירותים אינם בהכרח מפתחים בעצמם מערכות מידע, כנורמה בהתנהלותם. לכן, מוטלת

יותר אחריות לפתח את נושא מערכות המידע על מערכות מרכזיות העובדות עם ארגונים אלו, אך עד כה לא ניתנה לכך עדיפות.

מעבר לכך, לעתים המידע שכן נאסף אינו מעובד, או אינו מעובד באופן מעמיק, ועל כן, אינו מוצא את מקומו בתהליכים שונים של פיתוח השירותים והקצאת מקורות. כמו כן, תשתיות המחשוב הקיימות במשרדים לא בהכרח יכולות לתמוך ביוזמות הפיתוח של מערכות מידע מנהליות.

יחד עם זאת, חלים שינויים משמעותיים בתחום, לפעמים ביוזמת אנשי השדה ולפעמים ביוזמת הנהלת המשרדים. בנוסף, גוברת הדרישה החיצונית מהמשרדים לפתח את הנושא. הדבר בא לידי ביטוי ביוזמה הנוכחית של משרד ראש הממשלה לגבי תהליכי תכנון ומדידת תוצאות, ובתהליך ההכנה של תכנית החומש לשיפור קליטת יוצאי אתיופיה. כחלק מתהליך זה נבנתה מערכת למדידת תוצאות לצורך מעקב אחר התכניות, אשר תפעל באחריות המשרד לקליטת העלייה. כמו כן, הולכת ומתחזקת דרישת אגף התקציבים והחשבות במשרד האוצר לשלב מדידת תוצאות ביוזמות חדשות, ולעתים, אף לבסס התקשרות עם גורמים מפעילים על מדדי ביצוע, ובכלל זה, על תוצאות.

כמו כן, יש להביא בחשבון את ייחודו של המשרד לקליטת העלייה בכך שחלק משמעותי מפעילותו הוא תגבור הפעילות של משרדים אחרים, תוך יצירת שיתופי פעולה. לכן, יש למשרד פחות שליטה על-פיתוחן של מערכות מידע של הארגונים המספקים את השירותים.

להלן קווים להמשך פיתוח המידע ולהעמקת השימוש בו.

4.1 קביעת סדר עדיפות

פיתוח מקורות מידע מחייב השקעת משאבים. מובן מאליו שלא נוכל לקבל את מלוא המידע הדרוש לנו בכל נקודת זמן. הפער בין המידע הקיים לבין צורכי המידע הוא גדול, ועל כן יש צורך בקביעת סדר עדיפויות. ככל שמצב המידע הבסיסי פחות מפותח, גוברת החשיבות של קביעת סדר עדיפות לגבי המידע שיש לאסוף ובהתאם לכך לגבי מערכות המידע שיש לפתח (מבחינת אגפים, תכניות, סוגי אוכלוסיות, סוגי נתונים ועוד). היכולת של מדינות קטנות לענות על צורכי המידע מוגבלת יחסית, מכיוון שככל שתקציב הפעילות גדול יותר, כך מהווה העלות של פיתוח מערכת המידע אחוז קטן יותר ממנו (יתרון לגודל). מכאן שמדינות קטנות, שתקציב הפעילות שלהן קטן, נדרשות במיוחד לקביעת סדר עדיפות בפיתוח המידע.

4.2 המטרות של מערכות המידע

בעת פיתוח מערכות המידע יש צורך להתייחס למטרות השונות ולשימושים השונים הנעשים במידע על התוצאות:

- ♦ עידוד תהליכי שיפור של התכניות והרחבת השפעתן
- ♦ שימוש במידע על תוצאות בהחלטות על הקצאת משאבים (לחיזוק תכניות או בין תכניות שונות)
- ♦ שיווק התכניות לגורמים מממנים שונים
- ♦ דיווח לציבור או לקבוצות אינטרסים שונות

4.3 סוגים שונים של תוצאות

מעבר לאפקטיביות של התכנית מבחינת התרומה למשתתפים ניתן להגדיר מטרות גם במישורים נוספים. תפקידו של המשרד לקליטת העלייה הוא לא רק לספק שירותים לעולים, אלא גם לדרבן את הפעילות של גורמים אחרים. כלומר, לעודד ולסייע להם להרחיב את היקף הפעילות, לשפרה ולייעל אותה. לעתים, מדובר בסיוע לתכניות חדשות בשלב ההתחלתי עד שמערכות אחרות יכולות ומוכנות לקלוט ולהפיץ אותן. לכן, תוצאה נוספת מבחינת המשרד היא המידה שבה התכניות אכן נקלטות ומופצות בתוך המערכת. בדוח זה לא התייחסנו בצורה שיטתית לממד הזה בסקירת מערכות המידע, אך ברור שיש צורך לחזק גם את יכולת הדיווח של המשרד לגבי מידע מסוג זה.

4.4 חיזוק תהליכי הדין במידע על תוצאות

בסופו של דבר, מה שיקבע את התועלת של מערכות המידע והמחקר הוא מידת השימוש בהן. לכן, חשוב לחזק את תהליכי הדין השוטפים על התפתחות התכניות על בסיס מידע על התפוקות והתוצאות לפי אינדיקטורים מוסכמים.

4.5 אסטרטגיה לפיתוח משולב של המחקר ושל מערכות המידע המנהליות

ניתן למיין את מקורות המידע למספר קטגוריות:

- ♦ מערכות מידע מנהליות המספקות מידע שוטף
- ♦ בדיקות פנימיות חד-פעמיות
- ♦ מחקר חיצוני חד-פעמי או תקופתי

בפיתוח אסטרטגיה, חשוב להתייחס לשילוב הנכון של מקורות אלה ולהציב אותם בסדר עדיפות בכל נקודת זמן. הדבר מחייב בחינה מתמדת של פיתוח המקורות השונים בשיתוף כל הגורמים הרלוונטיים.

לכל אחד מסוגי המערכות הללו יש יתרונות שונים והוא כרוך בעלויות שונות לגבי כל תכנית ותכנית. אין זה המקום לפרט באשר לכך, אך נציין שלא ניתן לקבוע לכך קו מנחה כללי, אלא שיש לבחון את הדברים בכל תכנית לגופה.

כמו כן, יש להביא בחשבון את קשרי הגומלין בין סוגי מקורות המידע השונים. מערכות מידע מפותחות יותר יכולות להוות בסיס חשוב למחקר החיצוני, ולהפך, המחקר החיצוני יכול להוות הזדמנות חשובה לפיתוח מערכות המידע השוטפות. חשוב אפוא לבנות תהליכים פנים-משרדיים שיאפשרו את מיצוי ההזדמנויות הללו.

כפי שראינו, מחקרים חיצוניים מהווים כיום המקור העיקרי למידע על תוצאות. ואכן, המשרד לקליטת העלייה ביצע מחקרים במגוון תחומים, שיש ביכולתם לתרום לפיתוח מערכות מידע מנהליות. מטבע הדברים, למחקר נדרשים משאבים רבים ומומחיות בהגדרת המדדים הרלוונטיים ובפיתוח כלי מדידה ותיקופם. לכן, ניתן לנצל פיתוח זה לצורך קיצור תהליך פיתוחה של מערכת מידע מנהלית. בנוסף, תובנות מהמחקר לגבי אופן ניתוח המידע וניצולו יכולת לשמש לפיתוח השימוש במידע

במערכות המידע המנהליות. על מנת לממש פוטנציאל זה, חשוב לבדוק בעת הזמנת המחקרים ובשלב השימוש בממצאים כיצד הם יכולים לתרום לפיתוח מערכות מידע מנהליות, ואף לתכנן מראש את ניצול המחקר בכיוון זה.

4.6 אפיקים לפיתוח המידע המנהלי

ניתן להבחין בין שני אפיקים לפיתוח המידע, אשר ראוי לבדוק ניצול מיטבי שלהם:

1. הגברת זמינות המידע הקיים - כאמור, מידע רב מאוד נאסף ברמת השדה ואינו מדווח למשרד הראשי. מצב זה נובע בחלקו מהיעדר מחשוב המקשה על סיכום המידע, ולפעמים מחוסר תשומת לב לפוטנציאל הקיים במערכות המידע. לכן, פעולה באפיק מיצוי של פוטנציאל המערכות הקיימות עשויה להיות גם חשוב וגם יעיל מבחינה כספית.
2. הרחבת איסוף המידע - מעבר לניצול המידע שכבר נאסף, חשוב לתת את הדעת לאיסוף מידע נוסף בנושאים מרכזיים.

4.7 מקורות מידע לאומיים כמקור מידע נוסף

במסגרת דוח זה התייחסנו למגמות הארציות בנוסף לניתוח של המידע על התכניות הספציפיות שהמשרד מעורב בהן. המידע על המגמות הארציות נלקח ממספר מקורות: הסקרים של הלמ"ס בתחומים כגון תעסוקה (סקר כוח אדם, סקר חברתי); נתונים ממערכות מידע מנהליות ארציות כמו ציוני הבגרות והמיצ"ב של משרד החינוך. כמו כן, חלק מהתכניות של המשרד המופעלות ברמה ארצית, כמו מינהל הסטודנטים, ואשר מהוות בסיס למידע על מגמות ארציות, נוצלו במסגרת הניתוח בדוח זה.

חשוב לנצל את המידע הארצי לשתי מטרות:

1. מקור ידע נוסף על התוצאות של תכניות ספציפיות. לדוגמה: במסגרת תכנית ENP נעשה שימוש בקבצי תעודת הבגרות, תוך זיהוי בתי הספר שבהם מופעלת התכנית.
2. בסיס לקביעת סדרי עדיפויות: ניתוח המגמות הארציות מאפשר לראות כיצד אנו כחברה מתמודדים עם אתגרים שונים.

לכן, חשוב לערוך בחינה מקיפה של הצורך לנצל מידע לאומי לגבי תכניות ספציפיות ובמקביל לפתח מתכונת קבועה לניתוח המגמות, אשר תשרת את המשרד ותהווה משאב חשוב לכל המשרדים ולכל הפועלים בתחום.

4.8 מדיניות מול שותפים והתקשרויות עם גורמים מתווכים וגורמי שדה

אסטרטגיית המידע של המשרד צריכה להתחשב במידת מעורבות המשרד בהפעלת התכנית. יש להבחין בין תכניות המופעלות ישירות על-ידי המשרד לבין תכניות המופעלות על-ידי גורמים אחרים ובתמיכת המשרד. גם בתכניות המופעלות על-ידי גורמים אחרים ניתן להבחין ברמות שונות של מעורבות הקשורות לרמת המימון של המשרד ולחלוקת האחריות.

במקרה של הפעלה ישירה, למשרד יש את היכולת הבלעדית לקבוע את אופי מערכת המידע ואת מידת ההשקעה בה. גם כאשר התכנית מופעלת על-ידי גורמים אחרים באחריות ובמימון המשרד, המשרד יכול למלא תפקיד חשוב בפיתוח מערכות המידע, בנוסף למפעיל הישיר.

במקרים אחרים שבהם גורמים אחרים הם הדומיננטיים, השפעת המשרד לקליטת העלייה על מערכות המידע מוגבלת יותר, אף שהוא יכול כמובן לדרוש דיווח מתוך המידע הקיים במסגרות השונות. המשרד יכול גם למלא תפקיד חשוב בהעלאת חשיבות המידע ובעידוד הגורמים להעמקת המידע והדיווח. מעבר לכך, במשרד יכולה להתקבל החלטה למקד את ההשקעה בחלק מהתכניות דווקא בהרחבת המידע והידע, ובכך לקדם את הנושא. הדבר נכון הן לגבי ביצוע פעילויות מחקר והן לגבי חיזוק המידע המנהלי.

אם כן, במהלך התיעודף בתחום פיתוח המידע חשוב להתייחס לאופי דרישות הדיווח מארגונים שהמשרד תומך בהם ולתפקיד המשרד בסיוע לארגונים להיענות לדרישות אלו. גם בבחירת התכניות שהמשרד מוכן לתמוך בהן, כדאי להביא בחשבון את הקריטריון של אפשרויות המדידה.

4.9 יצירת בנק מדדים

יש לחשוב על דרכים לייעל את תהליך פיתוח מערכות המידע. אחת הדרכים היא ליצור קטלוג מסודר באגף המחקר. קטלוג זה יכיל את מדדי התפוקות והתוצאות שפותחו במחקרים שבוצעו או במערכות המידע המנהליות של המשרד. בנוסף, הקטלוג יכיל את הכלים אשר שימשו למדידתם. בנק המדדים יכול להוות משאב חשוב החוסך זמן ומשאבים בעת פיתוח מדדים בעתיד.

4.10 חיזוק התשתיות לאחסון ולעיבוד מידע של המשרד

חשוב לבחון לעומק את הצרכים של אגפי המשרד בתמיכה בנושא אחסון ועיבוד מידע, בהשוואה ליכולות הקיימות כיום, ולזהות דרכים אפקטיביות להיענות לצרכים אלו. כל זאת, כמובן, בהתאם לסדר עדיפות שיקבע המשרד.

4.11 ניצול הזדמנויות הטמונות בתכנית הבין-משרדית הרב-שנתית לעולי אתיופיה

המשרד לקליטת העלייה מילא תפקיד מרכזי בפיתוח התכנית הבין-משרדית הרב-שנתית לעולי אתיופיה שיצאה לדרך ב-2008. תפקיד המתכלל של יישום התכנית, הדיווח התקציבי והדיווח על התוצאות נמצא בידי המשרד.

התכנית כוללת הרחבת העשייה בקשת רחבה של נושאים וריכוז מאמץ במספר שכונות. התכנית מתייחסת למספר תחומים שהמשרד מעורב בהם ישירות: השכלה גבוהה, שיקום שכונות, קידום תעסוקה, פעילות המוקדים, נוער בסיכון, דיור, אלימות במשפחה, הצלחה וקליטה בצה"ל, סיוע לימודי בשעות אחר הצהריים.

אחד ההיבטים הייחודיים של התכנית היא הדרישה להגדיר מערכת של בדיקת תשומות, תפוקות ותוצאות לכל אחת מהתכניות. תהליך זה בוצע עם כל אחד מהמשרדים הנוגעים בדבר, והובל במשותף בידי המשרד לקליטת העלייה ומשרד ראש הממשלה ובסיוע מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. המכון

סייע בגיבוש עקרונות התהליך והגדרת המדדים מול כל משרד. מעבר לכך, הוגדרו מקורות מידע לבדיקת המדדים כחלק מהתהליך. תהליך זה מהווה פלטפורמה והזדמנות למשרד לקליטת העלייה לפתח את מערכות הדיווח שלו בנוגע לאוכלוסייה האתיופית, גם מעבר לתכנית הרב-שנתית.

בהקשר זה, חשוב להזכיר כמה רכיבים בתכנית:

- ♦ העבודה על התכנית הבין-משרדית יצרה מערכת הסכמות בין משרד הקליטה לבין המשרדים האחרים לגבי המדדים הרלוונטיים לתחומי הפעולה של משרד הקליטה למול יתר המשרדים.
- ♦ במסגרת התכנית הבין-משרדית כבר זוהו מספר תכניות שבהן יש לפתח ולהעמיק את מערכות המידע כדי לאפשר את המדידות שהוגדרו. דוגמה בולטת היא הצורך לפתח את מערכת המידע במינהל הסטודנטים על-מנת לעמוד על היקף מסיימי תואר. התכנית הבין-משרדית, אם כן, כבר טומנת בחובה מספר כיווני פיתוח.
- ♦ בבניית מקורות המידע הייתה התייחסות, לא רק למערכות מידע מנהליות, אלא גם לפעולות מחקר מיוחדות לצורך מעקב אחר התוצאות במישורים שונים. מדובר בעיקר בסקרים ברמה השכונתית ובסקר צעירים ארצי שיכול להוות בסיס למדידת התוצאות במספר מישורים בקנה מידה ארצי. הדבר מדגים את החשיבה המשלבת פעולות מחקר ותהליכי איסוף מידע מנהלי.
- ♦ התכנית מחייבת בניית מערכת למעקב אחר הדיווח על תוצאות בכל המשרדים. מערכת זו יכולה להוות בסיס למערכת מידע הכוללת את כל תכניות משרד הקליטה המיועדות לאוכלוסייה האתיופית.
- ♦ יש לזכור גם שפיתוח המידע בעבור האוכלוסייה האתיופית יכול לשמש משאב ובסיס לכל פעילות המשרד לקליטת העלייה עם כל קבוצות העולים. זאת, משום שחלק מהתכניות משרתות גם עולים מארצות אחרות, וכמובן, משום שתחומי הפעולה והמדדים הרלוונטיים חופפים במידה רבה.
- ♦ התכנית הבין-משרדית מחייבת דיון תקופתי על תוצאות המעקב וריכוזם בדוח תקופתי אינטגרטיבי. תהליך הדיון ועצם הכנת הדוח בהובלת המשרד לקליטת העלייה יכולים לשמש את כלל הפעילות עם עולי אתיופיה ועולים אחרים.

4.12 סיכום

ניתן לומר שנעשו צעדים משמעותיים בבניית היכולת למדוד תוצאות למדוד תוצאות במשרד הקליטה. עם זאת, לעתים, הדיווח על המידע מהשדה למרכז אינו מקיף את כל המידע שכבר נאסף במערכות המנהליות. כמו כן, ניתן לעשות מאמץ נוסף לריכוז המידע באגפים השונים לטובת הנהלת המשרד ולהעמקת הדיון והשימוש בו. ניתן בהחלט להצביע על הפוטנציאל שאינו מנוצל.

בנוסף, חשוב להעמיק את הדיון האסטרטגי בנוגע לפיתוח מידע נוסף בראייה משולבת של פיתוח המחקר ושל פיתוח מערכות המידע המנהליות. הדיון צריך להתייחס לאופי הדרישות של המשרד לדיווח מהארגונים הנתמכים על-ידו ולתפקיד המשרד בסיוע לארגונים להיענות לדרישות אלו.

ביבליוגרפיה

- אדלשטיין, א'. 2003. **דפוסי שימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה בישראל**. הרשות למלחמה בסמים.
- אדלשטיין, א'. 2005. **אובדנות בקרב בני נוער יוצאי אתיופיה: מחקר גישוש**. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.
- אדלשטיין, א'. 2007. **הצעת מחקר - הערכת תכנית "סיכויים"**. המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- אדלשטיין, א'. 2007. **שימוש בחומרים פסיכואקטיביים ועבריינות נלווית בקרב בני נוער יוצאי חבר העמים**. הרשות הלאומית למלחמה בסמים, ירושלים.
- אדלשטיין, א'. 2008. **תכנית "סיכויים"**. המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- אוחיון, ד'. 2007. **מוקדי קליטה לעולי אתיופיה**. סיכום פעילות לשנת 2004. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.
- אזרחי, י'; שבתאי, מ'; ויבלברג, י'. 2006. **תכנית תל"מ - מחקר הערכה**. מרטנס הופמן יועצים לניהול בע"מ, תל אביב.
- אמית, ק'; ציאצ'אשווילי, ס'; (עורכות). 2007. **מדד רופין: המדד השנתי להשתלבותם של העולים בישראל - דו"ח 2, דו"ח למשרד הקליטה**. המרכז האקדמי רופין, עמק חפר.
- אפל, א'. **עבריינות בקרב בני-נוער עולים חדשים**. 4 ביוני 2003. מוגש לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 1997. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 2001. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בן-אריה, א'; ציונית, י'; קמחי, מ'. 2006. **ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי**. המועצה הלאומית לשלום הילד, המרכז למחקר ופיתוח, ירושלים.
- בנדס-יעקב, א'. 2008. **מחקר הערכה של תכנית הכנה לכיתה א' בשילוב אתגרים - דוח סופי**. מכון סאלד, ירושלים.

בר-המבורגר, ר'; אזרחי, ר'; שטיינברג, ד', 2005. **מחקר אפדימיולוגי מס' 6**. מתוך אתר הרשות למלחמה בסמים.

גבאי, צ'. 2007. **הפוך על הפוך**. הסכם התקשרות בין המשרד לקליטת העלייה לבין עלם, ירושלים.

דולב, ט'; בן-רבי, ד'; טילקין, ר'. 2007. **מצגת: מגמות וכיווני פעולה להתערבות בקרב יוצאי אתיופיה, המוכרים לשרותי הרווחה**. במסגרת הועדה הבין משרדית לבדיקה, מיפוי והצעת מענים לבני הקהילה האתיופית בישראל בתחומי הרווחה. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, **שנתון סטטיסטי לישראל 2002**, מס' 53.

המועצה להשכלה גבוהה, נתונים סטטיסטיים, נתוני סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, **סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה לפי תואר וסוג מוסד, תשמ"א - תשס"ו**, מתוך אתר המועצה להשכלה גבוהה: <http://www.che.org.il/template/default.asp?maincat=5&catID=12>

הנדלס, ש'. 2006. **תכנית תעסוקתית עבור בלתי מועסקים-מודל רש"ת**. המוסד לביטוח לאומי, ירושלים.

וולדה-צדיק, א'. 2006. **שילוב יוצאי אתיופיה בחינוך ובתעסוקה: תמצית ממצאים חדשים**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

וייל, ש'. 2006. **מחקר מעצב תכנית סיכויים**. האוניברסיטה העברית, ירושלים.

זוסמן, נ'. 2007. **מצגת: השתלבות עולי אתיופיה בישראל: תמונת מצב חברתית-כלכלית**. בנק ישראל, ירושלים.

חביב, ג'; קינג, י'; ו-וולדה-צדיק, א'. 2004. **ישראלים ממוצא אתיופי: השכלה ותעסוקה 2001/2**. הרצאה שניתנה בכנס "קליטת עולי אתיופיה, תמונת מצב, הפקת לקחים ומסקנות לקראת העתיד" בחסות המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.

חביב, ג'. 2007. **התנעת תהליך בנייה של תכנית כוללת לקידום בני העדה האתיופית**. הצגה לוועדת מנכ"לים בנושא הטיפול בעולי אתיופיה. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'; שץ, א'. 2010. **מעקב אחרי אינדקטורים מרכזיים למצבה של האוכלוסייה האתיופית ברמה הארצית (דוח מספר 2)**. דמ-560-10. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

חביב, ג'; הלבן-אילת, ח'. 2010. **פעילות המשרד לקליטת העלייה בעבור האוכלוסייה האתיופית: מעקב אחר תכניות המשרד ומידת האפקטיביות שלהן (דוח מספר 3)**. דמ-558-10. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

טוראן, י'. **מדיניות והתערבות בקליטת נוער וצעירים עולי אתיופיה - מעקב אחר יישום דוחות והחלטות בנושא**. 30 בינואר 2005. מוגש לוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות. (עבריינות)

- יאסו, ד'. 2007. **סיכום פעילות מוקדי קליטה לשנת 2006 ויעדים לשנת 2007**. המשרד לקליטת העלייה, ירושלים.
- ילו, א'. 2006. **מסמך: בקשה להמשך הפעלה והרחבת היקף פרויקט יזמים צעירים עולים**. יזמים צעירים בישראל, חיפה.
- ינון, א'. 2004. **התכנית הרב תרבותית של החברה להגנת הטבע**. בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; ואזן-סיקרון, ל'. 2002. **הערכה של מרכזי מידע לבני נוער "הפוך על הפוך"**. המרכז הבינתחומי ללימודי ילדים ונוער; מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; לוי, ד'; יורוביץ, ל'; סיקרון, ל'. 2005. **מצגת: נוער עולה מסיכון לסיכוי: ממצאים עיקריים משלב ב' חדרה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ'; סיקרון, ל'. 2006. **מצגת: נוער עולה מסיכון לסיכוי: ממצאים עיקריים משלב ב' נצרת ואשקלון**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'. 2008. **תכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: הסיוע הלימודי ומרכזי הנוער (2005-2007) - מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- כהן-נבות, מ'; ברוך, ר'. 2007. **מצגת: הפרויקט הלאומי של יוצאי אתיופיה הערכת תכנית ספייס למתן תגבור לימודי ממצאים נבחרים על יישום התכנית בשנת תשס"ו**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'; חסין, ט'; עמיאל, ש'. 2006. **מצגת: תכנית קדם-עתידיים: ממצאי בניינים ממחקר הערכה. ממצאים נבחרים על יישום התכנית במסגרות ברנקו-וייס בשנת תשס"ו**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- כהן-נבות, מ'; לוי, ד'; ברוך, ר'. 2006. **מצגת: הפרויקט הלאומי של יוצאי אתיופיה: ממצאים ראשוניים ממחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- לוי, ד'. 2005. **מצגת: התכנית נוער עולה "מסיכון לסיכוי" - ממצאים משלב א' של מחקר הערכה**. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.
- לוי, ת'; שוהמי, א'; ספולסקי, ד'. 2003. **ההישגים בלימודים של תלמידים עולים: ממצאים והמלצות למקבלי החלטות**. אסף לקליטת תלמידים עולים ולשכת המדען הראשי, משרד החינוך, ירושלים.
- לוי-רוזליס, מ'; בר-און, נ'. 2001. **אשת-חיל דוח הערכה רטרוספקטיבי**. מכון משתנים.

ליפשיץ, ח'. (עומד להתפרסם). **תכניות PACT ו-PACT+**, דיווח 2004. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים

ליפשיץ, ח'; נועם, ג'; חביב, ג'. 1998. **קליטתם של בני נוער יוצאי אתיופיה: מבט רב-ממדי**. דמ-98-332. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (נשירה).

"מגמות וכיווני פעולה להתערבות, בקרב יוצאי אתיופיה, המוכרים לשרותי הרווחה" במסגרת הוועדה הבין משרדית לבדיקה, מיפוי והצעת מענים לבני הקהילה האתיופית בישראל בתחומי הרווחה. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל (מצגת).

מנהל הסטודנטים. **סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2005-6 תשס"ו**, סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2004-5 תשס"ה, סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2003-4 תשס"ד, סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2002-3 תשס"ג, סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים 2001-2 תשס"ב. מתוך אתר מנהל הסטודנטים http://www.moia.gov.il/Moia_he/Students.

משטרת ישראל. **הפשיעה בישראל 2005**.

משטרת ישראל. **הפשיעה בישראל 2006**.

משרד החינוך, התרבות והספורט, אגף הערכה ומדידה. 2007. **עולים חדשים בראי המיצ"ב תשס"ב-** **תשס"ה**. מתוך אתר ראמ"ה של משרד החינוך.
<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/HaarachatProjectim/KlitatAliya.htm>

משרד החינוך, התרבות והספורט, אגף הערכה ומדידה. 2006. **עולים חדשים בראי המיצ"ב תשס"ב-** **תשס"ד**. מתוך אתר ראמ"ה של משרד החינוך.

נאון, ד'; קינג, י'; וולדה א'. 2006. **אוכלוסיות שאינן משתתפות באורח מלא בשוק העבודה** (תבת, עדכון לדוח אסטרטגי 2006).

סבירסקי, ש'; סבירסקי, ב'. 2002. "היהודים יוצאי אתיופיה בישראל: דיור, תעסוקה, חינוך". **מידע על שיויון**. (11) מכון אדוה, תל-אביב.

סמיונוב מ'; הברפלד י'; ואחרים. 2007. **מדד רופין להשתלבותם של העולים בישראל**. המכון להגירה ושילוב חברתי, המרכז האקדמי רופין, עמק חפר.

סקר הכנסות, 2005 עיבודים מיוחדים. בתוך מצגת של בנק ישראל שהוצגה בכנס שדרות לחברה בנושא "תעסוקה בקרב עולי אתיופיה בישראל" 13.5.2007.

סקר חברתי, 2003, 2004, 2005. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

סקר כ"א, 2005 עיבודים מיוחדים. מינהל מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת, ירושלים. מתוך דוח ועדת המשנה לשילוב יוצאי אתיופיה בתעסוקה, אוג' 2007, בתוך המצגת: "יום חשיבה בנושא תכניות תב"ת לעולים יוצאי אתיופיה", 1.5.08.

סקר כ"א, 2006. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

סקר מב"ת צעיר - סקר מצב בריאות ותזונה לאומי כיתות ז' - י"ב, 2003 - 2004. שרותי המזון והתזונה והמרכז הלאומי לבקרת מחלות, משרד הבריאות, 2005, ירושלים.

קובץ נתוני יסוד. 2006. משרד הרווחה, ירושלים.

קופיעץ, ק'; בר-און, נ'. 2007. **הערכת מרכזי הקליטה ליוצאי אתיופיה.** מכון משתנים.

קופיעץ, ק'; בר-און, נ'. 2007. **הערכת מרכזי הקליטה ליוצאי אתיופיה - דוח ביניים.** מכון משתנים.

קושר, ח'; בן-אריה, א'; כהן, ש'. 2009. **ילדים עולים בישראל 2009.** המשרד לקליטת העלייה והמועצה הלאומית לשלום הילד, ירושלים.

קינג, י'. 2006. **יוצאי אתיופיה בעולם העבודה.** הרצאה בכנס מעסיקים מטעם המשרד לקליטת העלייה והסוכנות היהודית 9.5.06. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קינג, י'; שרון, א'. 2007. **מעקב אחר עולי אתיופיה באשדוד: השוואה בין שנת 2004 לשנת 2002.** מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

קמחי, מ'; בן-אריה, א'; כהן, ש'. 2007. **ילדים עולים בישראל 2007.** המשרד לקליטת העלייה; המועצה הלאומית לשלום הילד, ירושלים.

רוזן, ב'; מצליח, ר'. 2004. **התכנית הלאומית למניעת איידס בקרב האוכלוסייה האתיופית.** דמ--424-04. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

שחר, ל'. 2006. **תכנית התערבות רגישת תרבות למניעת השימוש לרעה באלכוהול ובסמים לבני נוער יוצאי אתיופיה והוריהם.** משרד הרווחה; המשרד לקליטת העלייה; עמותת אפשר, ירושלים.

שילוב עולים יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית - אתגרים, מדיניות, תכניות וכיווני פעולה. מ-01-93 (א); מ-01-92 (ע). 2001. מכון ברוקדייל, ירושלים.

שש, ז'; לבנה, צ'. 2006. **הערכת תכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער עולים והוריהם. דוח הערכה מסכם בשבע ערים.** המשרד לקליטת העלייה; הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול, ירושלים.

שש, ז'; לבנה, צ'. 2007. **תכנית למניעת שימוש בסמים בקרב בני נוער עולים והוריהם.** חברת מוח 10 בע"מ, ירושלים. **שנתון סטטיסטי לישראל 2007.** הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

שנתון סטטיסטי לישראל 2005. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

תכנית אופק לבגרות לתלמידים יוצאי אתיופיה וקוקז בחטיבה העליונה בשבעה ישובים: סיכום שנת הלימודים תשס"ו. 2006. גוינט ישראל; המשרד לקליטת העלייה; מכון ברנקו-וייס, ירושלים.

Cohen-Navot, M.; Baruj-Kovarsky, R.; Levi, D.; Konstantinov, V. 2007. **The Ethiopian National Project: An Evaluation Study of the SPACE Program - Scholastic Assistance, Youth Centers 2005-2007.** Myers-JDC-Brookdale Institute, Jerusalem.

Dolev, T. Lifshitz, H. 2006. **Evaluating PACT and PACT + Highlights of Six Years of Evaluation 2000-2005 .** Myers-JDC-Brookdale Institute, Jerusalem. (presentation)

אתרי אינטרנט:

האגודה הישראלית ליוצאי אתיופיה. אתר : www.iaej.co.il

המועצה להשכלה גבוהה. אתר : www.che.org.il

המשרד לקליטת העלייה. אתר : www.moia.gov.il

המשרד לקליטת העלייה, המינהל לסטודנטים עולים . אתר : www.studentsolim.gov.il

הרשות למלחמה בסמים. אתר : www.antidrugs.org.il

משטרת ישראל. אתר : www.police.gov.il

נספחים

נספח א': התכניות הנסקרות במחקר

לוח א1: היקף המשתתפים והיקף התקציב של התכניות (שנת 2007)

היקף התקציב/עלות התכנית בשנת 2007 בשקלים		היקף המשתתפים בשנת 2007	שאלון	התכנית	מס' סידורי
עלות המשרד לקליטת העלייה	עלות כוללת				
			אין	מרכזי קליטה	1
10 מיליון	15-20 מיליון	כ-80% מכלל יוצאי אתיופיה	יש	מוקדים	2
2 מיליון	כ-67 מיליון	כ-1,100 עולי אתיופיה נהנים מתכניות המופעלות במסגרת שיקום שכונות חברתי	יש	שיקום שכונות חברתי	3
750,000			אין	פעילות הסברה ארצית לגבי איידס ומחלות זיהומיות	4
250,000 (כולל תשלום על המחקר)		כ-45 בני נוער וכ-35 הורים (התכנית הסתיימה בשנת 2006)	אין	תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול להורים וילדים	5
			אין	בהלצ'ין - שימור, תיעוד והפצת מורשת יהודי אתיופיה	6
816,795	1,700,000	50 חניכים במימון המשרד לקליטת העלייה (25 נוספים במימון הקרן לידידות)	אין	תל"מ - שילוב צעירים בעבודה, ולימודים בשילוב מגורים בקיבוץ	7
100,000	236,000	כ-25 יוצאי אתיופיה	יש (חדרה)	מסיכון לסיכוי - נוער עולה בסיכון	8
650,000	1,300,000	כ-100 יוצאי אתיופיה	יש	סיכויים - ליווי נוער עולה עובר חוק	9
115,000	170,000	כ-140 בני נוער	יש	מח"ט נווה יעקב (תכנית יישובית כוללת בדגש על נוער בסיכון)	10
200,000	935,000	כ-300 בני נוער יוצאי אתיופיה וחבר העמים	יש	מגדלור - מרכז נוער שכונתי	11
100,000	200,000	כ-120 בני נוער יוצאי אתיופיה	יש	יזמים צעירים	12
			אין	תכנית רב-תרבותית של החברה להגנת הטבע	13
520,000	3,350,000	כ-5% מתוך 38,170 התערבויות היו לטובת בני נוער ממוצא אתיופי	יש	הפוך על הפוך	14
כ-30,000 (אומדן גס של עלות שלוש משרות עו"ס)		אומדן של 150 משתתפות בשישה מרכזים	אין	מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה	15

היקף התקציב/עלות התכנית בשנת 2007 בשקלים			היקף המשתתפים בשנת 2007	שאלון	התכנית	מס' סידורי
עלות המשרד לקליטת העלייה	עלות כוללת	כלל יוצאי אתיופיה				
אין מידע	אין מידע	כלל יוצאי אתיופיה	יש	יש	מגזין ארצי - אלימות במשפחה	16
אין השתתפות במימון	3,604,426	כ-900	יש	יש	זינוק בעלייה	17
48,000	480,000	כ-300	אין	אין	אתגרים - הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה	18
1,144,000	4,218,499	1,030 תלמידים יוצאי אתיופיה	יש	יש	אופק לבגרות- הכנה לבגרות לכיתות יי-י"ב	19
800,000	800,000	כ-480 תלמידים	יש	יש	פלא - פעילות למידה אחרת לתלמידי זי-י"ב	20
		התכנית לא התקיימה בשנת 2007	אין	אין	צלי"ש	21
1,790,000		8,950	אין	אין	קייטנות קיץ	22
1,119,001		681 צעירים	אין	אין	קדמא א'	23
7,200,000			אין	אין	פרויקט לאומי ENP	24
4,230,000	7,660,000	כ-200 משתתפים	יש	יש	קדמא ב' - מכינה קדם-אקדמית או הכשרה מקצועית	25
12.5 מיליון (לכלל הסטודנטים העולים)	18 מיליון (לכלל הסטודנטים העולים)	בשנת תשס"ו כ-1,300 סטודנטים	יש	יש	מכינות (קדם אקדמית וקדם הנדסאים)	26
40 מיליון (לכלל הסטודנטים העולים)	60 מיליון (לכלל הסטודנטים העולים)	בשנת תשס"ו כ-1,400 סטודנטים (לא כולל מכינות)	יש	יש	אקדמיה - לימודים גבוהים	27
300,000	1,750,000	כ-1,100 משתתפות יוצאות אתיופיה	יש	יש	אשת חייל - השמה וליווי בתעסוקה	28
160,000	320,000	כ-600 משתתפים	יש	יש	ייעוץ וליווי עסקי-מט"י נתניה	29
אין מידע	אין מידע	כ-80 משתתפים	יש	יש	רשת חממות תעסוקתיות	30
אין השתתפות במימון	220 מיליון	כ-3,500 משפחות	יש	יש	משכנתאות	31

נספח ב': סיכום מקורות המידע של התכנית

בנספח זה אנו מסכמים את מקורות המידע שאיתרנו לגבי כל תכנית ותכנית. התכניות שעבורן אין שאלון תכניות שלגביהן לא הצלחנו לקבל מידע מהגורמים במשרד, ולכן לא נתייחס אליהן בסקירה זו.

לוח ב1: מקורות המידע הקיימים בתכניות של המשרד לקליטת העלייה בעבור יוצאי אתיופיה, שנבחנו במסגרת המחקר

מס' סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מינהלי	הערות
1	מרכזי קליטה	אין	דוח ביניים של מחקר הערכה שנערך בסוכנות (2007)		
2	מוקדים	יש	מחקר חלקי על אשדוד שנערך במכון ברוקדייל (2004)	יש	דוחות המסכמים את עבודת המוקדים בשנת 2004 ובשנת 2006
3	שיקום שכונות חברתי	יש		יש - רק על פעילויות	תיאור תכניות שיקום שכונות בתחום קליטת העלייה בשנת 2006
4	פעילות הסברה ארצית על איידס ומחלות זיהומיות	אין	מחקר הערכה שנערך במכון ברוקדייל (2002)		
5	תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול להורים וילדים	אין	מחקר הערכה בשבע ערים שביצעה חברת מוח 10 (2006)	יש	דוח מסכם של רכזת התכנית משנת 2006
6	בהלצ'ין - שימור, תיעוד והפצת מורשת יהודי אתיופיה	אין			
7	תל"מ - שילוב צעירים בעבודה, ולימודים בשילוב מגורים בקיבוץ	אין	מחקר הערכה שערכו מרטינס-הופמן (2006)		תיאור התכנית
8	מסיכון לסיכוי - נוער עולה בסיכון	יש (חדרה)	מחקרי הערכה שבוצעו במכון ברוקדייל: * שלב א' (2005) * שלב ב' (2006)	יש - לא ממוחשב	
9	סיכויים - ליווי נוער עולה עובר חוק	יש	* מחקר הערכה שבוצע במכון לחקר הטיפוח בחינוך (2005) * מחקר הערכה שבוצע באוניברסיטה העברית (2008)	יש - לא ממוחשב	
10	מח"ט נווה יעקב (תכנית יישובית כוללת בדגש על נוער בסיכון)	יש			יש רשימת משתתפים
11	מגדלור - מרכז נוער שכונתי	יש		יש	

מס' סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מינהלי	הערות
12	יזמים צעירים	יש		יש	תיאור התכנית והעלויות
13	תכנית רב-תרבותית של החברה להגנת הטבע	אין	הערכה במסגרת עבודה סמינריונית שהוגשה לביה"ס לחינוך באוניברסיטת בר-אילן (2004)		מסמך המסכם את הפעילות
14	הפוך על הפוך	יש	מחקר הערכה שבוצע במכון ברוקדייל (2002)	יש	דוח סיכום פעילות ינואר-יוני 2007, ללא פילוח לפי ארץ מוצא
15	מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה	אין			
16	מגזין ארצי - אלימות במשפחה	יש			
17	זינוק בעלייה	יש	החל מחקר ב-2008 וימשך כשלוש שנים	יש	חוברת פרסומית המתארת את התכנית
18	אתגרים - הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה	אין	מחקר הערכה של הסוכנות		
19	אופק לבגרות - הכנה לבגרות לכיתות י"ב	יש	מחקר הערכה של ברנקו-וייס משנת 2006	יש	* לוחות של אחוזי הזכאות לתעודת בגרות בקרב בוגרי אופק בשנים תשס"ה ותשס"ו * מסמך המתאר את התכנית * נתונים מ-ENP
20	פלא - פעילות למידה אחרת לתלמידי ז'-י"ב	יש		יש	שאלון נוסף מולא במשרד החינוך על התכנית
21	צלי"ש - צורת למידה שונה	אין			
22	קייטנות קיץ	אין			
23	קדמא א'	אין			
24	פרויקט לאומי ENP	אין	מחקר הערכה שבוצע במכון ברוקדייל: * דוח ביניים (2005) * דוח מלא (2007)	יש	
25	קדמא ב' - מכינה קדם אקדמית, או הכשרה מקצועית	יש		יש	תיאור מצב התכנית נכון ליולי 2007
26	מכינות (קדם-אקדמית וקדם-הנדסאים)	יש		יש	דוחות סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים שנתיים

מס' סידורי	התכנית	שאלון המחקר	מחקר הערכה	מידע מינהלי	הערות
27	אקדמיה	יש		יש	דוחות סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים שנתיים
28	אשת חיל - השמה וליווי בתעסוקה	יש	מחקר הערכה שבוצע במכון משתנים (2001)	יש	
29	ייעוץ וליווי עסקי - מט"י נתניה	יש	מחקר הערכה שבוצע בדיאלוג-דאטה (2001)	יש	* טבלת עסקים בבעלות יוצאי אתיופיה 1992-2007 * חוברת המתארת את עבודת מט"י
30	רשת חממות תעסוקתיות	יש	מחקר הערכה שבוצע המוסד לביטוח לאומי (2006)	יש	תיאור התכנית
31	משכנתאות	יש		יש	* מסמך המתאר את תנאי המשכנתאות המוגדלות לעולי אתיופיה * דוח למ"ס על התפלגות אוכלוסיית עולי אתיופיה לפי אזור סטטיסטי לשנת 2005

נספח ג': מערכות המידע המנהליות

בנספח זה מובא תיאור קצר את מערכות המידע המנהליות הקיימות. מתוך 31 התכניות, ל-19 יש מערכת מידע כלשהי. התכניות ממוספרות לפי המספר הסידורי בלוח 1.

לגבי חלק מהתכניות לא קיבלנו מידע מהאחראים במשרד לקליטת העלייה, ולכן לא יכולנו להתייחס למהות מערכות המידע בהן. אי לכך, ייתכן שביותר תכניות קיימת מערכת מידע מנהלית. נחזור ונאמר שאנו מגדירים מערכת מידע מנהלית כתהליך של איסוף מידע לפי כלים אחידים לאורך זמן על פעילות של מערכת שירותים, אשר מבוצע בידי מפעילי התכניות עצמן באופן בלעדי או עיקרי.

2. המוקדים

כל מוקד כולל מערכת מידע מנהלית אחידה. המערכת איננה ממוחשבת וכל המידע מוזן באופן ידני. כל פנייה למוקד אמורה להירשם, וכך גם הפעילויות והתכניות המופעלות. לגבי כל פעולה נרשמים המטרה, היעד, העלות ומספר המשתתפים. לגבי תוצאות, מצוין רק היקף ההשמות בעבודה באחריות המוקד. מידע זה מועבר למשרד לקליטת העלייה, המפיק דוח מסכם ארצי. ברמת המוקד נאסף מידע נוסף כגון מאפייני המשתתפים בפעילויות ושאלוני משוב בסוף הפעילויות, אך הוא משרת כיום רק את המוקד המקומי.

דיווח על תוצאות בתחום התעסוקה.

5. תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול

לתכנית יש מערכת מידע, ורכז התכנית הכין דוח מסכם לשנת 2006 על סמך מערכת זו. המערכת מספקת מידע שוטף על היקף הקבוצות, על המפגשים ועל המשתתפים. בנוסף, כוללת המערכת שאלוני משוב שממלא כל משתתף בסיום התכנית (אחד לבני נוער ואחר להורים) ודוח איכותני על כל הקבוצה שמנחי הקבוצות כותבים. מערכת זו אינה ממוחשבת והמידע שבה לא נכלל בדיווח המסכם הנמסר למשרד לקליטת העלייה על התכנית. עם זאת, לעתים נערכים ניתוחים ונכתבים דיווחים מיוחדים על סמך המידע במערכת.

יש מידע על תוצאות, אך הוא לא ממוחשב ואינו מדווח באופן שוטף.

8. מסיכון לסיכוי

מידע מגוון נאסף על התכנית: תיעוד פעילויות, מספר משתתפים, התקדמות אישית וצוותית של המשתתפים, שיפור בלימודים, גיוס לצה"ל ומידע לגבי ליווי במהלך השירות הצבאי של משתתפים שסיימו את התכנית. בתחילת התכנית נאסף מידע על המשתתפים והוא מתעדכן אחת לשלושה חודשים. המידע על היקף המשתתפים ונושא הלימוד מסוכם בדוחות תקופתיים שכותב מנהל מיזם נירים בשכונות. המידע כרגע אינו ממוחשב, אך בימים אלו מפתחים מערכת מידע מסודרת הכוללת פיתוח מדדים ופיתוח מערכת ממוחשבת ומערכת דוחות.

יש מידע על תוצאות, אך הוא עדיין לא ממוחשב ולא מדווח למטה. מפתחים כעת מערכת מחשוב.

9. סיכויים

לתכנית סיכויים נבנתה מערכת מידע המאפשרת מעקב פרטני. לגבי כל נער המצטרף לתכנית נערך מעקב שוטף במסגרת שירות המבחן לנוער. מתקיימת בדיקה מתמדת של מצב הנערים באופן כללי ומצבם לאור העבירה בגינה הופנו לתכנית. המערכת כוללת מידע בסיסי על בני הנוער (כתובת, טלפון, גורם מפנה) ותוצאות המעקב החודשי אחר התקדמות הנערים. המעקב מבוצע באמצעות טפסים אחידים, אך אינו ממוחשב.

אחת לשלושה חודשים, במסגרת התכנסות ועדת ההיגוי הארצית, מוצג דיווח לגבי כלל רכיבי התכנית: מספר המשתתפים, הגורם המפנה, עבודת החונכים ועוד. הדוחות הללו אינם מתייחסים לתוצאות אצל בני הנוער.

יש מידע על תוצאות, אך הוא עדיין לא ממוחשב ולא מדווח ברמת הפרט.

11. מגדלור

לתכנית יש מערכת רישום ותיעוד: יומן סיכום יום המפרט את שמות הנערים שהגיעו למרכז, הפעילויות שהועברו, אירועים מיוחדים, טפסי קליטה עם אבחון ראשוני של הנערים, רקע, צרכים ודרכי טיפול. דוחות רבעוניים ושנתיים מוגשים למטה עלם ולשותפי התכנית. מצב משתתפי התכנית נבדק שוב במהלך השתתפותם באמצעות משוב בעל-פה של עובד הנוער המלווה. המידע משמש לפיתוח תכניות הטיפול. כיום המערכת איננה ממוחשבת, אך יש כוונה לבנות מאגר נתונים אישיים ממוחשב על בני הנוער המבקרים במגדלור, אשר ישמש כלי למעקב אחר בני הנוער ולהפקת נתונים ודוחות על הפעילות במרכז.

יש מידע על תוצאות, אך הוא לא ממוחשב ואינו מסוכם ומדווח.

12. יזמים צעירים

במסגרת התכנית נאסף מידע על המשתתפים עם כניסתם לתכנית. השאלונים ממולאים שלוש פעמים במהלך התכנית ונאספים על ידי מרכז היזמות בטכניון. המידע הנאסף אינו ממוחשב ואינו מסוכם בדוחות שוטפים בשלב זה. דוחות תקופתיים נשלחים פעמיים בשנה לאגף הרווחה במשרד לקליטת העלייה. דוחות אלה כולל מידע על התהליך, תפקוד הקבוצות, מידת ההשתתפות ומידע על התוצר העסקי.

יש מידע על תוצאות, אך הוא לא ממוחשב ואינו מסוכם ומדווח באופן מלא.

14. הפוך על הפוך

לתכנית יש מערכת מידע מאוד מפותחת, המודדת את מאפייני הפונים, תשומות, פעילויות ותוצאות הטיפול. המערכת מופעלת על-ידי עמותת "עלם", אשר אחראית גם על המשך פיתוחה. המערכת

פותחה בעקבות מחקר מעמיק שבוצע על התכנית (כאהן-סטרבצינסקי ואחרים, 2002). המערכת ממוחשבת ומפיקה דוחות באופן תקופתי, אך לא קיימים דוחות נפרדים על האוכלוסייה האתיופית. הדוחות מוגשים למשרד לקליטת העלייה, אך ללא פילוח לפי ארץ מוצא. המבצעים טוענים שיש קושי טכני להפריד את הדוחות במסגרת מערכת המידע שלהם. דוחות אלו אינם כוללים דיווח על תוצאות, אך הם מציגים בפרוטרוט את הסיבות לפנייה ואת אופי המענים.

יש מידע על תוצאות, אך הוא אינו מדויח.

17. זינוק בעלייה

התכנית זינוק בעלייה היא מודל התערבות לשילוב ולקידום עולים יוצאי קווקז ואתיופיה במרחב הקהילתי. היא מיועדת לעולים ובני משפחתם לקראת גיוס, במהלך השירות הצבאי ולקראת שחרור.

בימים אלו נבנית מערכת ניהול מידע מתקדמת לליווי שוטף של התכנית. מערכת המידע מהווה מאגר אחיד לכל המשתתפים והשותפים בתכנית, והיא כוללת מידע על המועמדים לתכנית, ובהמשך נאסף מידע על הגיוס ועל איכות השירות. המידע ממוחשב באופן חלקי והמידע מהגורמים השונים טרם שולב לכדי מערכת אחת. רכזי התכניות ביישובים מסכמים את פעילותם באופן ידני בדוח רבעוני ומגישים אותו לוועדת ההיגוי.

בימים אלו החל להתבצע מחקר הערכה על התכנית, אשר אמור להימשך כשלוש שנים. מחקר זה יוכל לסייע בפיתוח מערכת המידע.

יש מידע על תוצאות השלבים הראשונים של התכנית, אך הוא אינו מדויח. כעת נבנית מערכת מידע ממוחשבת.

19. אופק לבגרות

לכל משתתף בתכנית יש כרטיס תלמיד ממוחשב, הכולל פרטים אישיים, רמת הלימודים, המקצועות צריכים תגבור והציונים. מצב המשתתפים נבדק בנקודות זמן קבועות במהלך שנת הלימודים.

שלוש פעמים בשנה מופק דוח ביצוע ברמה היישובית, המפרט את מספר משתתפי התכנית בבתי הספר השונים ביישוב, מספר קבוצות הלמידה במקצועות השונים לפי בתי ספר, פירוט הפעילות החברתית והפעילויות עם ההורים. פעם בשנה (בתום שנת לימודים) מופק דוח המסכם את אחוזי הזכאות לתעודת בגרות בקרב בוגרי התכנית (ברמה היישובית וברמה הארצית).

יש מידע על תוצאות.

20. תכנית פלא - פעילות אחר הצהריים

לתכנית יש מערכת ממוחשבת העוקבת אחר המשתתפים, הנוכחות, תחומי הלימוד והיבטים נוספים של הפעילות. נאסף מידע על המאפיינים של משתתפי התכנית עם הצטרפותם ולאור מידע זה נעשה

מיפוי צרכים. למפעילי התכנית (החברה למתנ"סים) יש מערכת מחשוב לאיסוף מידע פרטני על המשתתפים (מעקב נוכחות, תחומי לימוד ועוד). דוחות שוטפים תקופתיים מוגשים לנציגי משרד הקליטה ומשרד החינוך בהתאם לנדרש במכרז. עדיין לא נערך מעקב מסודר אחר ציונים והתקדמות המשתתפים, אך נערך מעקב אחר מעבר בין הקבוצות או בין קבוצות לפי מספר יחידות הבגרות. כעת מפתחים בסיס למעקב אחר ציונים בבית הספר מתחילת השנה ועד סופה.

אין מידע על תוצאות, אך יש מידע על תוצאות ביניים.

24. תכנית ENP

תכנית ה-ENP היא מורכבת. לגבי התכנית הלימודית, יש מערכת מרכזית עם נתונים, המתקבלים מכל המפעילים, על מספר המשתתפים בכל בית ספר ובכל יישוב ועל היקף שעות ההשתתפות בתכנית. מעבר לכך, מפעילי התכנית עצמם מפעילים מערכות מידע ממוחשבות עם נתונים פרטניים על כל תלמיד, ונתונים המתייחסים לצרכים, לתשומות ולפעילויות. המפעילים המרכזיים עוקבים אחרי מידע על תוצאות, במונחים של הקבוצות, ציוני בית ספר וצוני בגרות.

יש מידע על תוצאות.

תכניות מינהל הסטודנטים

25. קדמא ב'

במינהל הסטודנטים קיימת מערכת מידע הכוללת את פרטי הרקע של הסטודנט ואת הציונים שהשיג במבחן המיון. כמו כן, נערך מעקב אחר תוצאות מבחנים וציונים שמדווחות המכללות למינהל מדי תקופה. רוב המידע אינו ממוחשב.

יש מידע על תוצאות, אבל רובו אינו ממוחשב.

26. מכינה קדם-אקדמית ומכינה קדם-הנדסאים

במערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה נאסף מידע על כל עולה, ובכלל זה מידע על הסטודנטים. המידע כולל: רקע השכלתי, לימודים בעבר, שנת הלימודים שבה נמצא הסטודנט ועוד. המידע ממוחשב בחלקו ורובו קיים רק ברמת השדה (במוסדות הלימוד עצמם).

בתחילת התכנית ובמהלכה נפגש כל סטודנט עם רכז טיפול. מצב הסטודנט מסוכם בתיקו האישי אשר נמצא בידי הרכז. בתום המכינה נבדק האם הסטודנט סיים בהצלחה את הלימודים ויוכל להמשיך ללמוד. בסוף כל שנה מופק דוח המסכם את פעילות התכנית, ובנוסף, מתפרסמת חוברת הנתונים הסטטיסטיים. את החוברות משנים קודמות ניתן למצוא באתר של המשרד לקליטת העלייה, המינהל לסטודנטים עולים. החוברת מספקת מידע על מספר המשתתפים במכינות ונתונים דמוגרפיים שלהם (מין, מצב משפחתי וותק בארץ), ויש בה חלוקה לפי מוסדות הלימוד השונים. אין נתונים לגבי

התפלגות הגילים של הסטודנטים ולגבי אחוז הממשיכים. הנתונים על תלמידי המכינות בחוברת הינם חלק מהמידע על כלל הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה. אולם, במינהל הסטודנטים אין מערכת מידע ותשתית מחשובית המאגדת את כל המידע הנאסף במסגרות הלימוד השונות ברמה של מעקב אישי וכמחולל דוחות.

יש מידע חלקי על תוצאות, אשר ברובו אינו ממוחשב.

27. השכלה גבוהה (אקדמיה)

במערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה נאסף מידע על כל עולה, ובכלל זה מידע על הסטודנטים. המידע כולל רקע השכלתי, לימודים בעבר, שנת הלימודים שבה נמצא הסטודנט ועוד. בתחילת התכנית ובמהלכה נפגש כל סטודנט עם רכז טיפול. מצב הסטודנט מסוכם בתיקו האישי אשר נמצא בידי הרכז. בתום כל סמסטר מחויב הסטודנט להעביר למינהל הסטודנטים גיליון ציונים המצביע על התקדמותו בלימודים. המידע קיים ברמת השדה בלבד, למעט המידע המוזן למערכת המחשוב של המשרד לקליטת העלייה. המידע הנוגע לסטודנט ולהישגיו בלימודים קיים רק בתיק הסטודנט במוסדות הלימוד. בימים אלו עובדים על-פיתוח תיק סטודנט ממוחשב.

המידע מסוכם בדוחות סוף שנה, וכן, בחוברת "סיכום פעילות ונתונים סטטיסטיים" המופקת מדי שנה על-ידי מינהל הסטודנטים, המחלקה לתכנון, תקצוב ומעקב (ניתן למצוא באתר של המשרד לקליטת העלייה). חוברת הנתונים כוללת מידע על מספר המשתתפים במכינות ובמוסדות האקדמיים, נתונים דמוגרפיים (מין, מצב משפחתי וותק בארץ), יש חלוקה לפי שנת הלימוד והתואר, לפי מוסד לימוד, אך אין פירוט לגבי החוגים הנלמדים.

בחוברת אין התפלגות לפי גיל, אין מידע לגבי אחוז הממשיכים משנה לשנה ואין מידע לגבי היקף התכנית (מלאה או חלקית) שהסטודנטים לומדים. במינהל הסטודנטים אין מערכת מידע ותשתית מחשובית המאגדת את כל המידע הנאסף במסגרות הלימוד השונות ברמה של מעקב אישי וכמחולל דוחות.

אין מידע על תוצאות ברמת המנהל, אלא רק במוסדות הלימוד.

28. אשת חיל ו- 29. רשת חממות תעסוקתיות

שתי התכניות הללו מופעלות על-ידי תב"ת (תנופה בתעסוקה). לתב"ת נבנתה מתחילת פעילותה מערכת מידע מנהלית ממוחשבת ומשוכללת, המתייחסת למאפייני המשתתפים, למצבם התעסוקתי לפני התכנית, במהלך התכנית ולאחריה ולתשומות והפעילויות במשך התכנית.

יש מידע על תוצאות, אך הוא עדיין לא מדווח.

30. ייעוץ ולייווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מקרב העדה במסגרת מוקד יזמות ארצי ליוצאי אתיופיה - מט"י נתניה

מוקד מט"י נתניה משמש מוקד טיפוח ויזמות ארצי ליזמים ובעלי עסקים יוצאי אתיופיה גילאי 21 עד 60 שנה, שהם בעלי זכויות של עולים חדשים.

החל מ-2006, הועברה התכנית לחסות תב"ת בג'וינט ישראל. לכן, שולבה התכנית במערכת המידע של תב"ת, הכוללת את מאפייני הפונים, את הפעילויות ואת התוצאות.

גם במט"י נתניה יש מערכת מידע המאפשרת לעקוב אחר עסקים שנפתחו ולבחון את מצבם לאורך השנים. מערכת מידע זו פותחה על-ידי הרשות לעסקים קטנים.

יש מידע על תוצאות, אשר מדווח באופן חלקי

31. משכנתאות

למשרד לקליטת העלייה יש מערכת מידע המאפשרת לעקוב אחרי היקף קבלת משכנתא לרכישת דירה על-פני כל השנים לפי מאפיינים כמו ותק בארץ, שנת רכישה, גיל, מין וסוג משפחה. ניתן להשלים מידע זה על-ידי מידע מהלמ"ס על העיר והשכונות שבהן גרות המשפחות האתיופיות, לפי מדדים סוציו-אקונומיים של היישובים ומעקב אחר השינויים במהלך השנים.

יש מידע חלקי על תוצאות.

נספח ד': מחקרי ההערכה

בסעיף זה אנו מציגים סיכום קצר של ממצאי מחקרי ההערכה שבוצעו ב-16 תכניות (מתוך 31), תוך דגש על קיומו או היעדרו של מידע על תוצאות. המחקרים ממוספרים לפי מספרם בלוח 1.

כללי – קליטה והסתגלות

1. מרכזי קליטה

מרכזי הקליטה נועדו לספק לעולים מקום חם, אוהב ומוגן, שבו יוכלו לעשות את צעדיהם הראשונים בארץ, תוך כדי הסתגלות הדרגתית ומודרכת לחיים במדינת ישראל. במרבית מרכזי הקליטה פועל אולפן ללימוד השפה העברית ומתקיימות הדרכות בנושאים כמו תעסוקה ודיר.

כיום נמשך מחקר הערכה על מרכזי הקליטה שהחל בשנת 2006. המחקר מתמקד בזווית הראייה של הדיירים האתיופים, חלקם חיים במרכז וחלקם עזבו אותו. המחקר בוחן מספר היבטים של השהות במרכז:

- ♦ מידת ההשתתפות של האוכלוסייה האתיופית בפעילויות השונות בתוך המרכזים.
- ♦ שביעות הרצון הכללית מהשהות במרכז.
- ♦ המידה שבה דיירי המרכז רוכשים ידע ומיומנויות להשתלבות בקהילה, כגון לאן לפנות בבעיות שונות.

בנוגע ליוצאים מהמרכזים, נבחנות מספר אינדיקציות למידת ההשתלבות בחברה: בעלות על דירה, הכנסה מספקת למחיה, שילוב בתעסוקה ויכולת שפתית.

הממצאים אינם אחידים. רוב המשיבים אינם חשים שנתרמו משהותם במרכז בתחומים השונים ותוצאות השילוב בקהילה מצביעות על קשיים רבים בכל התחומים. לעומת זאת, העולים מביעים שביעות רצון גבוהה מעצם שהותם במרכז קליטה כשלב ראשון בקליטתם. גם אלו שעדיין נמצאים במרכזים מביעים שביעות רצון בלתי-מבוטלת.

דוח המחקר: קופיעץ ובר-און, 2007 (המחקר ממשיך).

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון. יש קבוצת השוואה - עולים מקבוצות אחרות. הממצאים אינם אחידים, רוב המשיבים אינם רואים תרומה בתחומים השונים ותוצאות השילוב בקהילה מצביעים על קשיים רבים בכל התחומים, אך העולים מביעים שביעות רצון גבוהה מעצם שהותם במרכז קליטה כשלב ראשון בקליטתם.

2. מוקדי קליטה

תכנית מוקדי הקליטה מופעלת בעשרים יישובים ומיועדת לכל התושבים יוצאי אתיופיה בשכונה או בעיר. המוקדים השונים מפעילים תכניות רבות בתחומים שונים, בהתאם להערכת המצב באזור שבו הם פועלים ובהתאם לצורכי האוכלוסייה הרלוונטית. התכנית מקיפה את כל תחומי החיים, החל

מכישורי חיים בסיסיים ועד קורסים מקצועיים שונים. המוקד עוסק בנושאי חברה וקהילה, בריאות, תעסוקה רווחה, העשרה ועוד. כ-80% מכלל יוצאי אתיופיה משתתפים בפעילויות השונות במוקדים. העלות הכוללת של התכנית ב-2007 היא 15-20 מיליוני שקלים. חלקו של המשרד לקליטת העלייה הוא עשרה מיליוני שקלים.

התבצע מחקר מעמיק על מוקד הקליטה באשדוד, אשר בחן את טיב הקשר של האוכלוסייה למוקד. המחקר מבוסס על סקר מעקב שהתבצע בשנים 2002 ו-2004 ואשר בחן את התקדמותם של תושבי אשדוד האתיופים במספר מדדים ואת הקשר שלהם למוקד. ממצאי המחקר מאפשרים להצביע על קשר אפשרי בין התחומים שבהם חלה התקדמות ובין התחומים שבהם עוסק המוקד. המחקר בוחן מספר מדדים לקשר עם המוקד, כגון: אחוז הפניות, שביעות הרצון של הפונים, דיווח על קבלת פתרון והשתתפות בפעילויות ואירועים שהמוקד מארגן. בין תחומי החיים שבהם נבחנו השינויים ניתן למנות את התעסוקה וידע בעברית. במסגרת המחקר נבנתה מסגרת שניתן להשתמש בה גם למדידת תוצאות בפרויקט זה בעתיד.

דוח המחקר: קינג ושרון, 2007

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות, כולל שביעות רצון. יש לציין שהמגמות הארציות בנושאים כמו תעסוקה שימשו כבסיס להשוואה להתקדמות שהייתה באשדוד בנושאים אלה. נמצא כי רוב התושבים שרואיינו הכירו את המוקד וכי קיימת שביעות רצון גבוהה מהמידע שהפונים קיבלו מהמוקד. כ-60% מהגברים שפנו למוקד דיווחו שקיבלו פיתרון לבעייתם וכך גם 40% מהנשים. חלה התקדמות בקרב תושבי השכונה במספר תחומים כמו תעסוקה ועברית.

תחום הבריאות

4. התכנית לטיפול באידס

לתכנית זו הוגדרו שתי מטרות:

1. מניעת התפשטות המחלה על-ידי שינוי גישות ועמדות, קידום התנהגות מיניית בטוחה והגברת השימוש בקונדום כאמצעי מניעה לאידס.
2. מניעת הדבקה של בני זוג בנגיף.

בשנים 2001-2002 נערך מחקר הערכה על התכנית למניעת אידס שבמסגרתו רואיין מדגם של משתתפים בתכנית, לפני ההשתתפות ומיד בסופה. המחקר בחן ידע, עמדות וכוונות התנהגות. נמצא שהתכנית הצליחה להשיג השתתפות מלאה, וכן, נמצאו שיפורים משמעותיים בנושא הידע, עמדות וכוונות התנהגות. ניתן לראות שפותחה מערכת מאוד מסודרת של מדדים שאפשר להשתמש בהם גם בעתיד, אך אין ספק שהמחקר היה מוגבל בהיקפו והיה רצוי להמשיך לבדוק את השינויים לאחר תקופה מסוימת מסיום הקורס. על אף השיפור במדדים השונים, הממצאים מצביעים על הצורך בהמשך התערבות כדי לחזק את השגת מטרות התכנית.

יש מידע על תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון. נמצאו שיפורים משמעותיים בנושא הידע, עמדות וכוונות לשינוי התנהגות.

5. התכנית למניעת שימוש באלכוהול וסמים בקרב בני הנוער

מטרת התכנית היא להקטין את הסיכון ולצמצם את השימוש לרעה בסמים ובאלכוהול. התקציב לתכנית זו ב-2007 עמד על 250,000 ש"ח במימון המשרד לקליטת העלייה, כולל תשלום בעבור המחקר.

התכנית מתייחסת לכלל בני הנוער העולים, אך השתתפה בה קבוצה משמעותית של אתיופים. לגבי פרויקט זה התבצע מחקר חיצוני וגם מבדק פנימי :

♦ **מחקר חיצוני** - התבצע בשנת 2006 בשבע ערים. המחקר התבסס על ראיונות עם בעלי תפקידים, על תצפיות וגם על שאלון למשתתפים לפני התכנית ולאחריה. המחקר נתקל בבעיות יישום, ובסופו של דבר, רואיינו משתתפים מעטים ומספר משמעותי של מרואיינים נשרו בין הריאיון הראשון לשני. כמו כן, דווקא בתכניות שבהן השתתפו יוצאי אתיופיה לא מולאו השאלונים, ולכן הממצאים אינם רלוונטיים לאוכלוסייה זו. לגבי היישום, קיים מידע על המקומות שבהם השתתפו יוצאי אתיופיה. באופן כללי, הממצאים מצביעים על יישום מאוד חלקי ולקוי של הסדנאות עצמן.

דוח המחקר : שש ולבנה, 2006

♦ **מבדק פנימי** - נערך בידי רכות התכנית. המבדק התבסס על שאלוני משוב שמולאו בסוף התכנית, אחד לבני נוער והשני להוריהם. כמו כן, נכתב דוח מסכם על תהליך היישום על-פי דוחות של המנחים, שכלל את תפיסתם את התוצרים ואת המלצותיהם לעתיד. התכנית התייחסה להעמקת הידע בנושא, למתן כלי התמודדות לאלה שכבר צורכים סמים ו/או ואלכוהול להפניה לטיפול של אלה שכבר פיתחו תלות בחומרים אלו. התקיימו מפגשים קבוצתיים גם להורים וגם לנערים. הממצאים מצביעים על שביעות רצון מאוד גבוהה שלהם. נמצא גם שינוי בידע לגבי סמים ואלכוהול, בתקשורת בין בני נוער להוריהם ובמוקד השליטה הפנימית (שליטה עצמית), שהוגדר כמשתנה מרכזי למניעת שימוש ופיתוח התלות. רוב הנערים דיווחו שרכשו ידע חדש רב בנוגע לסכנות ושיחסם לשימוש השתנה באופן משמעותי. כמעט כל ההורים ורוב בני הנוער דיווחו על שיפור משמעותי בתקשורת ביניהם. לא נבדק השימוש בפועל בסמים ואלכוהול.

דוח המבדק : שחר, 2006

מחקר חיצוני - ביצוע חלקי ללא מידע על תוצאות.

מבדק פנימי - מידע על תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון. הממצאים מצביעים על שביעות רצון גבוהה מאוד של ההורים והנערים. נמצא שינוי בידע לגבי הסכנות, שינוי משמעותי ביחס לשימוש בסמים ואלכוהול ושיפור בתקשורת בין בני נוער להוריהם. כמו כן, דווח על שיפור במוקד השליטה הפנימית שהוגדר כמשתנה מרכזי למניעת שימוש והתפתחות התלות. לא נבדק השימוש בפועל בסמים ואלכוהול.

התחום החברתי

בתחום החברתי קיימים מחקרי הערכה על מספר תכניות: תל"מ, מסיכון לסיכוי, סיכויים, החברה להגנת הטבע והפוך על הפוך.

7. תל"מ

התכנית משותפת למשרד לקליטת העלייה והתנועה הקיבוצית ומיועדת לבני העדה האתיופית אשר סיימו שירות צבאי או שירות לאומי ולא עמדו בבחינות הבגרות. המטרה העיקרית של התכנית לחזק את יכולתם של המשתתפים להשתלב כאנשים עצמאיים בחברה הישראלית. התכנית נמשכת 12-15 חודשים ובמהלכה המשתתפים מתגוררים בקיבוצים ועובדים באחד מענפי המשק בשכר. הם חייבים ללמוד יום בשבוע אחר הצהריים במסגרת השלמת בגריות או קורס מקצועי. בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 1,700,000 שקלים, מתוכם 800,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה. בשנת 2007 השתתפו בתכנית 50 חניכים יוצאי אתיופיה.

בשנת 2006 התבצע מחקר הערכה, אשר כלל ראיונות עם מדגם של משתתפים ושל בוגרים. המחקר מאפשר מעקב אחר שביעות רצון המשתתפים ואחר התוצאות בתחום החינוך והתעסוקה. המרוואיינים מביעים שביעות רצון מהתכנית וחשים שהיא תרמה להם במישורים שונים. כ-85% דיווחו על שיפור בעצמאות, באחריות או בהשקפת עולם על החיים. רובם היו ממליצים לאחרים להשתתף. המחקר מספק מסגרת מושגית לבחינת התכנית, לפי השילוב בפועל של העולים בהמשך לימודים ותעסוקה ולפי תרומת התכנית למיומנויות שונות. היא בוחנת את התרומה לפי עיסוקי העולים, סוג ההשכלה שרכשו, תחושת התרומה שחשים המשתתפים ושביעות רצונם מהתכנית.

דוח המחקר: אזרחי, שבתאי וויבלברג, 2006

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון. המרוואיינים מצביעים על שביעות רצון מהתכנית ותחושה שהיא תרמה להם במישורים שונים. כ-85% דיווחו על שיפור בעצמאות באחריות או בהשקפת עולם על החיים. רובם היו ממליצים לאחרים להשתתף.

8. מסיכון לסיכוי

התכנית מיועדת לשיפור הטיפול בנוער בסיכון. התכנית הפועלת היום נקראת "מיזם נירים בשכונות" ומיועדת לילדים בסיכון בגיל בית ספר יסודי (כיתות ד'-ו'), אולם, בפועל, רוב המשתתפים בגיל חטיבת ביניים ותיכון. בתכנית לא קבוע תאריך לסיום הליווי והתמיכה. עם גיוסם של המשתתפים לצבא נשמר הקשר עם מפעילי התכנית בצורת ליווי ותמיכה. בני נוער הבוחרים שלא להתגייס יוכלו לשמור על קשר עם עובדי התכנית ולקבל ליווי וסיוע, למשל במציאת עבודה. כיום, משתתפים בתכנית כ-25 בני נוער יוצאי אתיופיה. בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 236,000 שקלים, מתוכם 100,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה.

המחקר התבצע בשני שלבים בערים נצרת, אשקלון וחדרה, הראשון בשנים 2004-2005 והשני ב-2005. התכנית עצמה בוצעה בכמה שלבים ונתקלה בקשיי יישום רבים. תחילה היא הופעלה במספר ערים,

והיום - רק בעיר אחת. הקשיים נבעו בחלקם מבעיות תקציב ובחלקם משאיפות התכנית לתת תשובה כוללת וליצור שיתוף פעולה רב-מערכתי בתחום שאין בו רציפות. ההערכה יוצרת מסגרת מושגית רחבה למדידת תוצאות. בקרב הנוער, נמצאה אמנם שביעות רצון גבוהה, אולם, הם העריכו את התרומות השונות של התכנית באופן דיפרנציאלי. בני הנוער נתנו ציונים גבוהים לתרומה למצבם הרגשי והחברתי ולשיפור ברמת הביטחון העצמי. יחד עם זאת, אחוז נמוך מהם הצביעו על תרומה בתחום הלימודי.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, ואזן-סיקרון ולוי, 2008

יש מידע על תוצאות סובייקטיביות. שביעות הרצון של הנוער מהתכנית הייתה גבוהה. הנערים העריכו את התרומות השונות של התכנית באופן דיפרנציאלי: הם נתנו ציונים גבוהים לתרומה למצבם הרגשי והחברתי ולשיפור ברמת הביטחון העצמי, אך אחוז נמוך מהם הצביעו על תרומה בתחום הלימודי.

9. תכנית סיכויים לטיפול בעבריינות נוער

התכנית מיועדת לנוער עובר חוק - ותיקים ועולים - ויש לה שלוש מטרות עיקריות:

1. מניעת עבריינות חוזרת.
2. הרחקת בני נוער ממעגל הפשיעה ושילובם בקהילה באופן נורמטיבי.
3. מתן מענים עירוניים, קהילתיים וממלכתיים ליצירת "רשת ביטחון" למניעת התדרדרותו של נוער עובר חוק.

כמאה נערים יוצאי אתיופיה משתתפים בתכנית. בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 1,300,000 שקלים, מתוכם 650,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה.

לגבי התכנית, בוצע מחקר חיצוני ב-2005 שהתמקד בבדיקה איכותנית של תהליכי היישום והמליץ על סדרת חיזוקים לתכנית.

דוח המחקר: וייל, 2006

במסגרת מחקר חיצוני נוסף נאסף מידע כמותי ואיכותני בעזרת שאלון דיווח עצמי שמילאו משתתפי התכנית. באמצעות השאלון נבדקו הן מדדי יישום והן מדדי תוצאה. היעד המרכזי שנבדק היה הפסקת/הפחתת עבריינות. נוסף על כך, נבדקו הנושאים: הפחתת שימוש בחומרים פסיכואקטיביים, עמדות בוגרים לגבי דימויים העצמי, עתיד הבוגרים, התנהגות אנטי-חברתית, ניתוק ועוד.

דוח המחקר: אדלשטיין, 2008

יש תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות מהמחקר השני. על-פי המדדים, התכנית משיגה את מטרותיה העיקריות. מדדי היישום הצביעו על הפעלה מוצלחת של התכנית ומדדי ההצלחה מראים שיפור בקרב משתתפי התכנית בכל התחומים שנבדקו. בשני המחקרים לא נבדקה עבריינות חוזרת בטווח הארוך בקרב בוגרי התכנית.

13. החברה להגנת הטבע - שילוב נוער אתיופי

התכנית הרב-תרבותית לשילוב נוער בסיכון היא מיזם משותף למשרד לקליטת עלייה ולחברה להגנת הטבע. תכני החברה להגנת הטבע, המקרבים אל הארץ, נופיה וההיסטוריה שלה, מתאימים במיוחד לנוער עולה ומסייעים לבנות בקרבו תחושת שייכות לארץ ולמדינה. התכנים מועברים בצורה המשתפת את הנוער ומעצימה אותו. התכנית מיועדת לחזק את ההסתגלות והשילוב של בני נוער אתיופי בחברה להגנת הטבע, בפרט, ובחברה, בכלל. אין מידע לגבי מספר המשתתפים ועלות המשרד לקליטת העלייה.

בשנת 2004 בוצע מחקר אשר השווה בין מדדי ההסתגלות של קבוצת משתתפים לאלה של קבוצת בני נוער מאותה שכונה שלא השתתפו (כ-40 בכל קבוצה). המחקר מצא יתרון לבני הנוער שהשתתפו מבחינת חיזוק הקשר לחברה הישראלית ולמסורת האתיופית וחיזוק התמיכה החברתית שקיבלו מבני נוער שאינם יוצאי אתיופיה. מעבר להשוואה הכמותית, בוצעו ראיונות עומק עם מספר משתתפים שאימתו את ממצאי המחקר. המחקר מעמיד מסגרת מושגית לבחינת תוצאות התכנית.

דוח המחקר: ינון, 2004

יש מידע על תוצאות סובייקטיביות. קבוצת ההשוואה: בני נוער אתיופי מאותה שכונה שלא השתתפו בתכנית. המחקר מצא יתרון לבני נוער שהשתתפו, מבחינת חיזוק הקשר לחברה הישראלית ולמסורת האתיופית ומבחינת חיזוק התמיכה החברתית שקיבלו מנוער שאינו יוצא אתיופיה.

14. הפוך על הפוך

"הפוך על הפוך" הנו מרכז מידע וייעוץ לנוער, המעוצב כבית קפה. המרכז מציע למתבגרים אוויר קשבת, מידע, ייעוץ ותמיכה במגוון תחומים הקשורים לגיל ההתבגרות: לימודים, עבודה, גיוס לצה"ל, יחסים עם ההורים, מיניות ואהבה ועוד. המרכז מופעל בידי צוות מקצועי אשר מתמחה בעבודה עם בני נוער ובידי מתנדבים צעירים ומבוגרים העוברים הכשרה במרכז. הצוות מפעיל שיטות התערבות מקצועיות ויצירתיות לאיתור צרכים, לאבחון והתאמת מענים לכל נער/ה בתוך המרכז ומחוצה לו. כ-1,700 בני נוער ממוצא אתיופי פנו אל המרכזים בשנת 2007. בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 3,350,000 שקלים, מתוכם 520,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה.

בשנת 2000 בוצע מחקר מקיף על פעילות התכנית. המחקר כלל ראיונות עם כ-400 בני נוער שפנו למרכז ובדיקה לעומק של תהליך היישום. ממצאי המחקר מתייחסים לכלל המשתתפים ואין דיווח נפרד לגבי בני נוער אתיופיים. במסגרת המחקר נבנתה מסגרת מושגית למעקב אחר התוצאות. מהראיונות עלתה שביעות רצון גבוהה של הנוער מהמרכזים, והרוב דיווחו על תרומה רבה או רבה מאוד בתחום קבלת עזרה לבעיותיהם. עם זאת, נרשמה פחות שביעות רצון ממידת ההפניה של התכנית לשירותים אחרים. ממצא זה תואם את ממצאי בדיקת היישום המצביעים על הצורך לחזק את הקשר עם גורמים מחוץ למרכזים. המחקר שימש בסיס לבניית מערכת מידע ממוחשבת שיכולה לשמש גם שירותים אחרים. כמו כן, התקיים תהליך מורכב של הפקת לקחים, בפרט בכל מה שקשור לקשר ולפניות לשירותים אחרים.

יש מידע על תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון. אין דיווח נפרד לגבי בני נוער אתיופיים. מהראיונות עולה שביעות רצון גבוהה של הנוער מהמרכזים והרוב דיווחו על תרומה רבה או רבה מאוד בתחום קבלת עזרה לבעיותיהם.

תחום החינוך

18. אתגרים - הכנה לכיתה א'

תכנית ההכנה לכיתה א' - "אתגרים" היא תכנית אינטגרטיבית המבקשת להכין את ילדי העולים יוצאי אתיופיה המתגוררים במרכזי הקליטה בישראל להשתלבות מיטבית בכיתה א'. התכנית מופעלת על-ידי הסוכנות היהודית.

מטרות התכנית הן :

1. לאפשר התמודדות עם אתגרים לימודיים בתחומים שונים בקצב אישי
2. לימוד תחומי דעת מגוונים בדרך חווייתית
3. פיתוח יכולת החשיבה הקוגניטיבית והחשיבה היצירתית
4. העשרה והרחבה של אוצר המילים והשימוש בביטויים
5. חשיפת הילדים המשתתפים והוריהם לעולם המחשב ויישומי המחשב
6. עידוד דיאלוג פורה בין הורים לילדיהם
7. חשיפת הילדים למורשת האתיופית

בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית היה 480,000, מזה 48,000 במימון המשרד לקליטת העלייה. בשנה זו השתתפו בתכנית כ-300 ילדים.

יש מידע על תוצאות התכנית ממחקר הערכה שנעשה במכון סאלד בעבור הסוכנות. תוצאות המחקר מצביעות על שיפור בכל המדדים שנבדקו. מבין תחומי הלימוד, ההתקדמות הרבה ביותר הייתה בתחום רכישת השפה.

דוח המחקר : בנדס-יעקב, 2008

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון של המשתתפים ושל מפעילי התכנית. נמצאה השפעה משמעותית על הישגי הילדים המשתתפים בתכנית ורמת המוכנות שלהם לכיתה א'.

19. אופק - לשיפור הישגי הבגרות

התכנית אופק לבגרות מיועדת לתלמידי כיתות י"ב בישובי קבע. מטרת העל של התכנית היא קידום הישגי הבגרות ושילוב חברתי של תלמידים יוצאי אתיופיה. מטרות נוספות הן :

1. טיפוח כישורי הלמידה, החשיבה והמנהיגות

2. שיפור הדימוי העצמי של התלמידים תוך בניית אמונם ביכולות שלהם
3. חיזוק ההורים והגברת מעורבותם למען ילדיהם בתהליך החינוכי

התכנית מכוונת לשפר את ההישגים בלימודים ואת ציוני הבגרויות של תלמידים בינוניים שעשויים להיכשל או לא להגיע להישגים טובים בבחינת הבגרות. בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 4,218,499 שקלים, מתוכם 1,144,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה.

בשנת הלימודים 2006-2007 התכנית הופעלה בקרב כאלף תלמידים יוצאי אתיופיה ובקרב קבוצה נוספת של נוער יוצא קווקז. יש מידע רב מהמערכת המנהלית של התכנית, אבל לא בוצע מחקר הערכה חיצוני ספציפי לתכנית. במסגרת המחקר הנערך על ה-ENP תהיה התייחסות גם למשתתפי תכנית זו בקרב כלל הנוער האתיופי.

דוח המחקר הראשון: מכון ברנקו-וייס, 2006 המחקר ממשיך.

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון של המשתתפים ושל מנהלי בתי הספר. יש קבוצת השוואה המורכבת מנוער אתיופי שלא משתתף בתכנית. נמצאה השפעה מאוד משמעותית. יש לזכור שהבוגרים נחשפו לתכנית רק מאמצע כיתה י"א, ולכן הממצאים אינם משקפים את מלוא הפוטנציאל של השפעת התכנית.

24. התכנית הלאומית לאתיופים (ENP) לקידום בני נוער אתיופי

התכנית הכללית (SPACE)

מטרת התכנית היא לשפר את ההישגים בלימודים ולהביא להעצמה חברתית של צעירים יוצאי אתיופיה. במסגרת התכנית, תלמידים יוצאי אתיופיה מקבלים עזרה ותגבור בבית הספר כדי שיעברו את מבחני הבגרות וישיגו תעודות בגרות העומדות בדרישות הקבלה לאוניברסיטאות. הורי התלמידים אף הם מעורבים בתכנית התגבור.

הרכיב המרכזי בתכנית הוא תגבור לימודי בשעות אחר הצהריים, והוא מלווה במחקר. בשנת הלימודים 2006/7 הקיפה התכנית 120 בתי ספר ו-6,500 משתתפים ב-23 ערים. בשלב הראשון של מחקר ההערכה רואיינו מרכזי הפעולה מכל בתי הספר בתכנית על-מנת לבחון את תהליכי היישום. בשלב השני רואיינו כל מנהלי בתי הספר בתכנית על-מנת לבחון את התייחסותם לתכנית מבחינת היישום ומבחינת התרומות. השלב השלישי והמרכזי של מחקר ההערכה מתייחס למעקב אחר השיפור בציוני הבגרות. מערך זה כולל השוואה מדויקת לאתיופים שלא משתתפים בתכנית, וכן לכלל האוכלוסייה היהודית. להערכת התוצאות השונות של התכנית נבנתה מסגרת מושגית. דיווחי המנהלים היו חיוביים ביותר: הם דיווחו על תרומה משמעותית במספר מישורים מרכזיים.

הניתוח של תוצאות הבגרות הוא ראשוני. נמצא כי מספר מצומצם של תלמידים שהשתתפו בתכנית הגיעו לכיתה י"ב. נערכה בחינה של הישגיהם מול קבוצות השוואה של בתי ספר עם אוכלוסייה דומה של אתיופים והישגים דומים בעבר. בדיקה זו העידה על השפעה מאוד משמעותית של התכנית. יש

לזכור שהבוגרים נחשפו לתכנית רק מאמצע כיתה י"א, ולכן הממצאים אינם משקפים את מלוא הפוטנציאל של השפעת התכנית.

דוח המחקר : כהן-נבות, 2008

מחקר ההמשך המלווה את התכנית מתייחס לתכנית הלימודית, כמו גם לרכיבים אחרים של התכנית : מרכזי נוער, סדנאות להדרכת הורים וסדנאות למניעת אלכוהול וסמים בקרב בני הנוער.

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון של המשתתפים ושל מנהלי בתי הספר. יש קבוצת השוואה המורכבת מנוער אתיופי שלא משתתף בתכנית. נמצאה השפעה מאוד משמעותית של התכנית. יש לזכור שהבוגרים נחשפו לתכנית רק מאמצע כיתה י"א, ולכן הממצאים אינם משקפים את מלוא הפוטנציאל של השפעת התכנית.

תכנית עתידים לקידום בני נוער בעלי פוטנציאל גבוה בפריפריה

התכנית נועדה להעניק העשרה מקיפה לתלמידים ממוצא אתיופי בעלי הישגים לימודיים גבוהים. העצמת תלמידים שציוניהם נמצאים בשלישון העליון במטרה לשלבם במקצועות האקדמיים המאתגרים והתחרותיים ביותר ובמטרה ליצור מנהיגות מתוך בני העדה.

תכנית זו מיועדת לכלל הנוער בעל פוטנציאל גבוה בפריפריה. משנת 2005, בתיאום עם ה-ENP, החלה התכנית לפעול בבתי ספר עם ריכוזים של תלמידים אתיופים כך שבשנת 2006 כ-7% מהמשתתפים היו תלמידים יוצאי אתיופיה, דהיינו 566 תלמידים.

לגבי התכנית מתבצעת הערכה נפרדת ומקיפה המתייחסת לתהליך היישום ולתוצאות משנת 2006. במסגרת המחקר רואיינו הגורמים המפעילים, גורמים בבתי הספר, ובני נוער. בנוסף, נערך מעקב אחר תוצאות הבגרות.

הממצאים מצביעים על שביעות רצון גבוהה של המשתתפים ותחושה של תרומה במספר ממדים מרכזיים: שיפור הישגים, רצון תלמידים ללמוד באוניברסיטה וביטחון עצמי. עם זאת, רק רבע מהמשתתפים חשו שהתכנית חיזקה את המחויבות שלהם לקהילה. בשנת 2005 נערך מחקר הערכה המלווה את הפרויקט, בינתיים יצא דוח ראשוני שבו לא הוצגו ממצאים נפרדים לגבי האוכלוסייה האתיופית. ממצאים נפרדים לאוכלוסייה האתיופית, כולל ניתוח ציוני הבגרות יוצגו בקרוב.

דוחות המחקר :

כהן-נבות, 2008

כהן-נבות, חסין ועמיאל, 2006

המחקר ממשיך

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות וסובייקטיביות ושביעות רצון. הממצאים מצביעים על שביעות רצון גבוהה של המשתתפים ותחושה של תרומה במספר ממדים מרכזיים: שיפור הישגים, רצון תלמידים ללמוד באוניברסיטה וביטחון עצמי. אולם, רק רבע מהמשתתפים חשו שהתכנית חיזקה את המחויבות שלהם לקהילה. בקרוב יוגשו ממצאים על תוצאות הבגרות. עד כה לא הוצגו ממצאים נפרדים לגבי האוכלוסייה האתיופית.

תעסוקה

28. אשת חיל לנשים אתיופיות

אשת חיל היא תכנית לשילובן בתעסוקה של נשים עולות מאתיופיה שהן חסרות השכלה וחסרות מקצוע, שרובן לא השתתפו בעבר בשוק העבודה בישראל. לתכנית מספר מטרות:

1. שילוב בעבודה של נשים מרוחקות או מנותקות מעולם העבודה
2. שיפור ושדרוג תעסוקתי של נשים עובדות
3. הטמעת תהליכי מוביליות חברתית

התכנית כוללת שני חלקים - קבוצתי ופרטני. מועדי תחילתו וסיומו של החלק הקבוצתי מוגדרים ומספר המפגשים קבוע. לחלק הפרטני אין מועד סיום רשמי או הגבלת זמן. חלק זה כולל ליווי ותמיכה של כל משתתפת בתכנית על-פי צרכיה, נכונותה ומידת שיתוף הפעולה שלה. הליווי כולל עזרה במקום העבודה, העלאת אחוזי המשרה, השמה חדשה במקרה הצורך ועוד.

בתכנית משתתפות כ-1,100 נשים. בשנת 2007 עמד התקציב הכולל של התכנית על 1,750,000 שקלים, מתוכם 300,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה.

בשנת 2000/2001 נערך מחקר להערכת התכנית. במסגרת המחקר רואיינו כל הגורמים הקשורים לפרויקט ובוצעו מספר רב של תצפיות. בנוסף, נותח המידע מהמערכות המנהליות. ההערכה מצאה שרוב רכיבי התכנית יושמו, אך היו חלקים שבהם הביצוע היה חלקי, במיוחד ליווי הנשים אחרי כניסתן לעבודה. כמו כן, המחקר הצביע על הצורך להכשיר טוב יותר את הצוות המפעיל. המחקר מצא שאחוז ההשמה בעבודה נע בין 30%-80%, תלוי בתת-קבוצה ובאזור. מאז שהושלמה ההערכה, התרחבה התכנית ובשנת 2005 נכנסה למסגרת של תב"ת. הוכנסו בה שיפורים רבים במהלך השנים והתכנית הותאמה לעוד אוכלוסיות. ניתן יהיה להמשיך לעקוב אחר התוצאות במסגרת מערכת המידע של תב"ת. ניתוח כזה מתבצע כעת על-ידי מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

דוח המחקר: לוי-רוזליס ובר-און, 2001

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון. המחקר מצא אחוז השמה משמעותי בעבודה ושביעות רצון גבוהה של המשתתפות.

29. ייעוץ ולייווי עסקי ליזמים

מוקד מט"י נתניה הנו מוקד טיפוח יזמות ארצי ליזמים ולבעלי עסקים יוצאי אתיופיה בעלי זכויות של עולים חדשים גילאי 21 ועד 60 שנה. למוקד היזמות מספר מטרות:

1. חיזוק בעלי עסקים ועסקיהם
2. עידוד ולייווי יזמים פוטנציאלים במגמת יזמות עסקית
3. הגברת מודעות לנושאי יזמות עסקית כהזדמנות לתעסוקה
4. קורסי יזמות משולבים בהכשרה מקצועית לצורך הקמת עסקים

בשנת 2007 היה התקציב הכולל של התכנית 320,000 שקלים, מתוכם 160,000 שקלים במימון המשרד לקליטת העלייה. בשנת 2007 השתתפו בתכנית כ-600 יוצאי אתיופיה.

במסגרת התכנית ניתן סיוע ליזמים בקבלת החלטה על-פיתוח עסק, וכן, סיוע בכל השלבים של קבלת מימון, הכנת תכנית עסקית וביצועה. בסך הכול, נפתחו בסיוע התכנית 134 עסקים בין 1992-2006.

בשנת 2001 בוצע מחקר מצומצם על 15 בעלי עסקים אתיופים שפנו למט"י, חלקם לפני פתיחת עסק וחלקם אחרי. כ-75% הרגישו שמט"י תרם להם; בעלי העסקים הסתייעו במגוון רחב של סוגי ייעוץ ומידע; 52% הצליחו לקבל מימון בסיוע מט"י. אף אחד מהנדגמים לא פנה לארגון אחר.

דוח המחקר: דיאלוג-דאטה, 2001 (סקר פנימי, לא פורסם)

בוצע מחקר ראשוני על 15 בעלי עסקים קטנים חלקם לפני פתיחת העסק וחלקם אחרי. יש מידע על תוצאות ביניים אובייקטיביות: קבלת מימון לעסק. יש מידע על תוצאות סובייקטיביות ושביעות רצון. כ-75% הרגישו שמט"י תרם להם ו-52% הצליחו לקבל מימון בסיוע מט"י.

30. רשת חממה עסקית לשילוב ושדרוג בעבודה

התכנית מיועדת לעולים מאתיופיה וכוללת שלושה רכיבים מרכזיים בהכנה של אנשים לעולם העבודה: לימודים עיוניים, התנסות בעבודה והשמה אקטיבית. כמו כן, התכנית כוללת ליווי אישי לאורך זמן. המטרות הן: שילוב בעבודה של מובטלים, שיפור ושדרוג תעסוקתי של עולים, והטמעת תהליכי ניעות חברתית.

התכנית מבוצעת במספר שלבים: השלב הראשון כולל לימוד קבוצתי עיוני במסגרת אינטנסיבית של שמונה שעות לימוד חמישה ימים בשבוע. השלב השני, הוא שלב פרטני שבו משתתפי החלק הקבוצתי מושמים במקומות עבודה. השלב השלישי הוא שלב הליווי והתמיכה של המושמים בעבודה, וזאת על-פי הצורך, הרצון ומידת שיתוף הפעולה. שלב זה מוגבל לשנתיים. תכנית זו מציעה מערכת מקיפה של שירותים על-מנת לשלב את העולים בעבודה. היא מיועדת לעולים מקבלי הבטחת הכנסה בני 20-50 ומבוצעת במספר ערים. התכנית החלה לפעול בשנת 2002 ומשולבת משנת 2006 במסגרת תב"ת. בתכנית משתתפים כשמונים איש.

ב-2006 בוצע מחקר הערכה על התכנית. המחקר בדק את כל שלבי התכנית ובדק מספר מחזוריים. המחקר כלל ראיונות עם המשתתפים. נמצא שכ-75% סיימו את כל המסלול. מתוך כלל המשתתפים, בין 65% ל-75% השתלבו בעבודה. כ-45% מאלו שהושמו בעבודה, עובדים במקצועות שלמדו במסגרת התכנית. כ-65% היו ממליצים על התכנית וכ-30% נוספים שוקלים להמליץ. בסך הכול, המחקר מצביע על הצלחה רבה של התכנית, בהתחשב באוכלוסיית התכנית.

דוח המחקר : הנדלס, 2006

יש מידע על תוצאות אובייקטיביות, סובייקטיביות ושביעות רצון. נמצא שכ-75% סיימו את כל המסלול. מתוך כלל המשתתפים בין 65% ל-75% השתלבו בעבודה. כ-45% מאלו שהושמו בעבודה, עובדים במקצועות שלמדו במסגרת התכנית. בסך הכול, המחקר מצביע על הצלחה של התכנית.

נספח ה': ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות מידע מנהליות

בלוח ה-1 ניתן לראות עבור אלו תכניות יש תוצאות מתוך מקורות המידע והאם תוצאות אלו חיוביות. סיכום של לוח זה ניתן למצוא בלוח 6 בסעיף 3.2.4.

לוח ה-1: ריכוז התוצאות ממחקרי הערכה וממערכות המידע המנהליות

תחום כללי	התכנית	מחקר עם תוצאות	מערכת מידע עם תוצאות	תוצאות חיוביות מהמחקר	תוצאות חיוביות המידע המנהלי
כללי	1. מרכזי קליטה	✓		✓	
	2. מוקדים - מרכז מידע ברמת השכונה/יישוב	✓	✓ * **	✓	✓ ****
	3. שיקום שכונות				
בריאות	4. פעילות הסברה ארצית במרכזי הקליטה וישובי הקבע בנושא איידס ומחלות זיהומיות	✓		✓	
	5. תכנית למניעת שימוש בסמים ואלכוהול להורים וילדים	✓	✓ * **	✓	
תרבות	6. בהלצ'ין - פרויקט לשימור, תיעוד והפצת מורשת יהודי אתיופיה				
	רווחה - נוער	7. תל"מ - שילוב צעירים אחרי שירות צבאי/שירות לאומי בתנועה הקיבוצית	✓		✓
8. מסיכון לסיכוי - מיועד לנוער עולה בסיכון		✓	✓ * ***	✓	
9. סיכויים - ליווי נוער עולה עובר חוק		✓	✓ * ***	✓	

תחום	התכנית	מחקר עם תוצאות	מערכת מידע עם תוצאות	תוצאות חיוביות מהמחקר	תוצאות חיוביות מדווחות ממערכת המידע המנהלי
	10. תכניות ישוביות כוללניות בדגש על נוער בסיכון - מח"ט נווה יעקב	✓			
	11. מגדלור - מרכז נוער בשכונת ויצמן - הרצל בקרית מלאכי : איתור נוער במצוקה והנגשת השירותים	✓ * ***			
	12. יזמים צעירים - תכנית לעידוד יזמות עסקית בקרב נוער	✓ * ***			
	13. תכנית רב תרבותית עם החברה להגנת הטבע			✓	✓
	14. הפוך על הפוך	✓ אין הפרדה בין בני נוער אתיופים ובין השאר	✓ ***	✓	✓
רווחה - אלימות במשפחה	15. מודל טיפולי למניעת אלימות במשפחה				
	16. מגזין ארצי המשודר במסגרת תכנית הטלוויזיה "דרך העיניים שלנו" להעלאת המודעות לבעיית האלימות במשפחה ומופק בחברת הפקה של בני העדה				
רווחה - אחר	17. זינוק בעלייה	✓ * ***			

תחום	התכנית	מחקר עם תוצאות	מערכת מידע עם תוצאות	תוצאות חיוביות מהמחקר	תוצאות חיוביות מדווחות ממערכת המידע המנהלי	
חינוך	18. אתגרים - הכנה לכיתה א' במרכזי הקליטה ובדיקת פרמטרים של מוכנות לכיתה א'	✓		✓		
	19. אופק לבגרות - הכנה לבגרות לכיתות י"ב	✓ במסגרת מחקר על תכנית ENP	✓	✓	✓	
	20. פלא		* ✓ ***			
	21. צל"ש - צורת למידה שונה					
	22. קייטנות קיץ ללימודים חווייתיים					
	23. קדמא א' - לימודים עד 10 שנות לימוד					
	24. פרויקט לאומי ENP - פעילות בנושאים חינוך, קהילה ונוער. (במכון: SPACE - תגבור לימודי ומרכזי איתור וטיפול לנערים במצבי סיכון, עתידים)	✓ SPACE עתידים	✓	✓	SPACE ✓ עתידים ✓	
	מינהל הסטודנטים	25. קדמא ב' - מכינה קדם אקדמית, או הכשרה מקצועית		* ✓ ***		
		26. מכינה קדם אקדמית + קדם הנדסאים		* ✓ ***		
		27. אקדמיה				

תוצאות חיוביות מדווחות ממערכת המידע המנהלי	תוצאות חיוביות מהמחקר	מערכת מידע עם תוצאות	מחקר עם תוצאות	התכנית	תחום תעסוקה ויזמות
	✓	*** ✓	✓	28. אשת חיל - השמה וליווי בתעסוקה	
	✓	** ✓	✓	29. ייעוץ וליווי עסקי לבעלי עסקים ויזמים מקרב העדה - מט"י נתניה	
	✓	*** ✓	✓	30. רשת - חממות תעסוקתיות	
					דיוור
✓		** ✓		31. משכנתאות	

* התוצאות אינן ממוחשבות.
** התוצאות מדווחות למשרד לקליטת העלייה באופן חלקי.
*** התוצאות אינן מדווחות למשרד לקליטת העלייה.
**** לא ניתן לקבוע בוודאות.